

№ 135 (20898)

2015-рэ илъэс

ШЭМБЭТ БЭДЗЭОГЪУМ и 25-рэ

> кыхэтыутыгьэхэр ыкіи нэмыкі къэбархэр тисайт ижъугьотэщтых WWW.ADYGVOICE.RU

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Прокуратурэм иІофшІэн зэфихьысыжьыгъ

Республикэ прокуратурэм иколлегие изэхэсыгъоу тыгъуасэ щыіагъэм мы къулыкъум илъэсныкъом Іофэу ышіагъэм зэфэхьысыжьхэр щыфашіыгьэх, тапэкіэ анахьэу ынаіэ зытыригъэтыщт лъэныкъохэр агъэнэфагъэх.

Ащ хэлэжьагъэх УФ-м и Генеральнэ прокурор игуадзэу Сергей Воробьевыр, Адыгэ Республикэм и ЛІышъхьэу ТхьакІущынэ Аслъан, АР-м и Къэралыгьо Совет — Хасэм и Тхьаматэч Владимир Нарожнэр, федеральнэ инспектор шъхьајзу Ліыіужъу Адам, Адыгеим и Премьер-министрэу КъумпІыл Мурат, АР-м и Апшъэрэ хьыкум итхьаматэу Трэхъо Аслъан, УФ-м щынэгъончъэнымкІэ ифедеральнэ къулыкъу и ГъэІорышІапІэу республикэм щыІэм ипащэу Олег Селезневыр, АР-м хэгьэгу кіоці Іофхэмкіэ иминистрэу Александр Речицкэр, нэмыкІхэри.

АР-м и ЛІышъхьэ Іофтхьабзэм пэублэ псалъэ къыщишІызэ, илъэсэу тызхэтым имэзих мы къулыкъум ипяшІуагъэкІэ, коммунальнэфэІо-фашІэхэм альэныкьокІэ республикэм щыпсэухэрэм чыфэу ательыгьэр сомэ миллион 43-к1э нахь макіэ хъугьэ, джащ фэдэу шапхъэхэм адимыштэхэу къызэlуахыгъэ хэкlатэкъупІэ 23-рэ зэфэтшІыжьыгь, шэпхъэхэбзэ актхэм алъэныкъокІэ зэхащэгъэ уплъэкІунхэм къакІэлъыкІоу къыхагъэщыгъэ хэукъоныгъэхэр дэдгьэзыжьыгъэх. Гъэхъагъэхэр щыІэх, ау прокуратурэм Іоф зыдишІэнэу къыпыщылъыр джыри бэ. Апэрэ илъэсныкъом фэдэу ятІонэрэми шъуипшъэрылъхэр щытхъу хэлъэу жъугъэцэкІэнхэу сышъущэгугъы.

Республикэм ипащэ иунашъокІэ прокуратурэм и офыш эхээ гъэхъэгъэш у зышІыгьэхэм афагьэшьошэгьэ щытхъуцІэу «Адыгеим изаслуженнэ юрист»

къулыкъушІэхэм яІо зэхэлъэу Іоф зэдашІэным республикэм ипрокуратурэ ынаІэ тыригъэтыгъ. Илъэсныкъом къыкІоцІ федеральнэ хэбзэгъэуцугъэхэр гъогогъу мин 12-м ехъурэ аукъуагъэу прокурорхэм къыхагъэщыгъ, ахэр дэгъэзыжьыгъэнхэм пае унэшъо гъэнэфагъэхэр ашІыгъэх. Лажьэ зиІэ нэбгырэ 1735-мэ дисциплинарнэ ыкІи административнэ пшъэдэк ыжь ара-

гъэхьыгъ. Прокурор уплъэкІунхэм ауж следственнэ къулыкъухэм уголовнэ Іоф 41-рэ къызэІуахыгъ.

Ахъщэ къолъхьэ тын-Іыхыным, экстремизмэм, щыІэныгъэм къыхэфэрэ нэмык лъэныкъо дэйхэм апэшlуекlогъэныр, цlыфхэм ялэжьапкІэ игъом аІэкІэхьаным лъыплъэгъэныр, коммунальнэ фэloфашІэхэм алъэныкъокІэ щыІэ гумэкІыгъохэр дэгъэзыжьыгъэн--едек уельахаш апыдежили дех щытыр В.Пословскэм къы уагъ.

Федеральнэ гупчэм къытlупщыгьэ ахъщэмкІэ прокуратурэм иІо--нуІи мыдетеф еспифешьф еІшиф кІыбзэхэр зэхэсыгъом щыратыжьыгьэх, ащ фэгушІуагьэх.

— Прокуратурэм иІофшІэн зэ--ынытифк мехфыц ,медешихевед гьэхэр къызэриухъумэхэрэм ялъытыгъ обществэм хабзэм цыхьэу фишІырэр, — къыІуагъ нэужым гущыІэ зыштэгъэ В. Нарожнэм.

АР-м и Парламент ищытхъу тамыгъэу «Хабзэр. Пшъэрылъыр. ЦІыфыгъэр» зыфиІорэр Василий Пословскэм фигъэшъошагъ, джащ фэдэу АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхылъ нэбгырэ заулэмэ аритыжьыгъ.

Социальнэ мэхьанэ зиІэ Іофыгъохэм анахьэу унаlэ атебгъэтын зэрэфаер ЛІыІужъу Адам ипсалъэ къыщыхигъэщыгъ. Ащ къызэриІуагъэмкІэ, илъэси 10 — 15-кІэ узэкІэІэбэжьымэ бзэджэшагьэхэм япчъагъэ нахь макІэ шІыгьэным, лъэпкъ ыкІи дин зэгурымыІоныгьэ Урысыем къимытэджэным япхыгъэ Іофыгьохэм цыф къызэрыкlохэм нахь мэхьанэшхо ратыщтыгъэмэ, непэ продукцием, коммунальнэ фэlo-фашІэхэм ауасэ зэрахахъорэр гумэкІыгъо шъхьаІэу нахьыбэм алъытэ.

Прокуратурэм имызакъоу, республикэм ихэбзэухъумэкІо къулыкъухэм япшъэрылъхэр зэрагъэцакІэхэрэм уигъэрэзэнэу зэрэщытыр, ау лъэныкъо зырызхэмкІэ щыкІагьэхэр, гумэкІыгьохэр зэрэщы рэтыэ, ахэр шюк имы рэгьэзыжьыгъэнхэ зэрэфаер Сергей Воробьевым къыІуагъ.

Коллегием изэхэсыгъо хэлэжьэгъэ прокурорхэм ащыщхэм икІэухым зэфэхьысыжьхэр къашІыгьэх, ащ епхыгьэу унэшъо гъэнэфагъэхэри аштагъэх.

ТХЬАРКЪОХЪО Адам.

шъэрылъхэр зэригъэцэк агъэм осэш у афишіыгъ, республикэм игъэцэкіэкіо хэбзэ къулыкъухэмрэ прокуратурэмрэ шІуагъэ къытэу Іоф зэрэзэдашІэрэм, язэпхыныгъэ зэрагъэпытэрэм мэхьанэшхо яІэу ылъытагъ.

- Республикэм иэкономикэ хэхъоныгъэу ышІыхэрэм шъуиІахьышхо ахэлъ, къыІуагъ ТхьакІущынэ Аслъан прокурорхэм закъыфигъазэзэ. — ХэбзэухъумэкІо къулыкъухэм Адыгеим щызэхащэрэ Іофтхьабзэхэм зэкІэми республикэм ипрокурор шъхьа І эу Василий Пословскэр чанэу ахэлажьэ, тишъолъыр рэхьатныгъэ ыкІи зэгурыІоныгъэ илъыным фэбанэ, гумэкІыгьоу щыІэхэр зэхешІэх, ахэр дэгъэзыжьыгъэнхэм ынаІэ тет, ащкІэ льэшэу тыфэраз. Ильэсныкъом изэфэхьысыжьхэм закъыфэбгъазэмэ, мы къулыкъум иІофышІэхэм

зыфиюрэр ыки АР-м и Лышъхьэ ирэзэныгъэ тхылъхуен дехалыхт еалынез Аслъан аритыжьыгъэх.

АР-м ипрокурор шъхьа василий Пословскэм къызэриІуагъэмкІэ, УФ-м и Генеральнэ прокуратурэ къызэригьэнэфагьэу, Адыгеим щыпсэурэ цІыфхэм ясоциальнэ фитыныгъэхэр къэухъумэгъэнхэм 2015-рэ илъэсым иапэрэ мэзих анахьэу анаІэ тырагьэтыгь. ЦІыфым илэжьапкІэ игъом зэрэрамытыгъэм епхыгьэу хэбзэгьэуцугьэр гьогогьу минрэ шъэрэм ехъурэ аукъуагъэу прокурорхэм къыхагъэщыгъ, мы гумэкІыгъор дагъэзыжьызэ, зифитыныгьэхэр аукъуагьэхэм сомэ миллион 19-м ехъу афызэкlагъэкІожьыгъ. Къэралыгьом ыкІи цІыфхэм едмехестиностиоши едмехестинитифя къэухъумэгъэнхэм, бзэджэшІагъэхэм апэшіуекіогъэным фэші хэбзэухъумэкіо

Адыгэ Республикэм и ЛІышъхьэ и Указ

А.К. Беданэкъом щытхъуцізу «Адыгэ Республикэм изаслуженнэ юрист» зыфиюрэр фэгъэшъошэгъэным ехьылагъ

-или-инетипеди мехениде дехествет на мехениде инстипеди мехениде истанувать на мехениде и мехениде гэ Республикэм изаслуженнэ юрист» зыфиюрэр Беданэкъо Анаидэ Казбек ыпхъум — Адыгэ Республикэм и Прокуратурэ къэралыгьо, ведомственнэ статистикэмкіэ иотдел ипрокурор шъхьаіэ фэгъэшъошэгъэ-

Адыгэ Республикэм и Ліышъхьэу ТХЬАКІУЩЫНЭ Аслъан

къ. Мыекъуапэ,

бэдзэогъум и 23-рэ, 2015-рэ илъэс

Трэхъо Лыу.

Тарихъым щыщ нэкІубгъохэр

Трэхъо Лыу 1854-рэ илъэсым Щынджые къыщыхъугъ. Апэрэ адыгэ предпринимательхэм ахальытэ. Ащ игупыкІ гъунэ имыІэм фэдагь. ИшІушІагьэ цІыфхэм икъоу къагурымыІоу къыхэкІыщтыгъэми, щысэ заулэ къэтхьыщт.

Екатеринодар (Краснодар) щаригьэшІыгьэ унэшхохэр агьэкІэжьыгъэхэу къалэм дэтых. Чырбыщ заводым непи Іоф ешІэ. 1889-рэ илъэсым чырбыщым хэшІыкІыгъэ мэщыт Щынджые щаригъэшІыгъ. Фэтэр 30 хъурэ хьакІэщэу «Нью-Йорк» зыфиlорэр зэтегьэпсыхьагъэу щытыгъ. Быслъымэн диныр ылэжьыщтыгъ, Хьаджэу щытыгъ, Чабэм щыІагъ. Ащ имылъкукІэ мэщытхэр Тэхъутэмыкъуае, Кощхьаблэ, Хьатыгъужъыкъуае, Мыекъуапэ, Свято-Троицкэ чылысыр Екатеринодар ащаригъэшІыгъэх. Санкт-Петербург щашІыгьэ чылысым иІахьышІу хишІыхьагъ. Культурэм хэхъоныгъэ ышІыным

Трэхъо Лыу фэгъэхьыгъэ гукъэк ыжьхэр

Ишіушіагъэкіэ бгъэлъапіэрэр

КЪЫОТЭЖЬЫ

Трэхьо Лыу ыціэ, ишіушіагьэ бэрэ зэхэтхыгьэ, непи щытхъу фэпіоныр ифэшъуаш. Бэдзэогъум и 28-м Л. Трахъом ишіэжь мыжьобгъу Краснодар къыщызэјуахыщт. Ащ фэгъэхьыгъэ къэбархэм защыдгъэгъозэн тимурадэу шіэныгъэлэжьэу Трэхъо Энвер псэупізу Яблоновскэм тыщыіукіагъ.

театрэхэм, еджапІэхэм якъызэlухын, яlофшlэн дэгъоу зэхэщэгъэным, кІэлэегъаджэхэм ягъэхьазырын ахэлэжьагъ.

фэші спектаклэхэм ягьэуцун, техакіохэр тихэгьэгу заокіэ къызебанэхэм, ахэр шэщ ашІыгъагъэх, — къеlуатэ шІэныгъэлэжьэу Трэхъо Энвер. — Тарихъым хэкІокІэгъэ ІофшІагъэу

Трэхъо Энвер.

Лъэпсэшlур кіодыщтэп

Трэхъо Лыу Щынджые щыриІэгъэ унэр илъэсыбэрэ къуаджэм игурыт еджапізу щытыгъ. Щынджые имызакъоу, нэмык къуаджэхэм къащызэ-Іуихыгъагъ мэщытхэр, фашист тиІэхэм гукІэ зафэдгъэзэжьэу бэрэ къыхэкІыгъ.

Трэхъо Энвер Адыгеим, Краснодар краим ащызэлъашІэ. Ащ къызэрэтиІуагъэмкІэ, революциеу 1917-рэ илъэсым тихэгъэгу щы агъэр, нэмык Іофыгъохэри къыхахьэхи, Трэхъо Лыу ишІушІагьэхэм ягугьу амышІыжьэу уахътэ къыхэкІыгъ.

Іофшіэным

Джэныкъо машіор, тхылъеджапІэр

Журналистхэу Марина Лебедевар, Бэгъушъэ Фатимэ, нэмыкІхэри тигъусэхэу Трэхъо Энвер ыдэжь тыщыІагь. Унагьор дахэу къытпэгъокІыгъ. Унэм къыщызэІуихыгъэ хьакІэщым джэныкъо машІор, тарихъ сурэтхэр, пкъыгъохэр къыщэлъагъох. Ащыщэу апэ узэплъымэ нахьышіур къыхэхыгьошіоп.

- ЛІакъом тамыгъитІу иІ, зэдэгущыІэгъур лъегъэкІуатэ Э. Трахъом. — Зыр Тыркуем къырахыжыыгъ. Титамыгъэхэм сятэ бэрэ якъэбар къытфи-Iуатэщтыгъ.

Энвер ятэу Трэхъо Мыхьамодэ илъэсыбэрэ Щынджые, Яблоновскэ яеджапІэхэм ядиректорыгъ. Янэу Хъармелэч Бэгугъэмэ япхъу. Хэгъэгу зэошхом зэшъхьэгъусэхэр зэрэхэлэжьагъэхэр, нэмык къэбархэр тхылъ шъхьаф хъущтэу тлъытагъэ. Тигъогу тыкъытехьажьынэу зыдгъэхьазырзэ, Энвер тикъуаджэу Щынджые зэрэщыщыр къыдэслъыти, упчІэ заулэ естыгь. Бысымыр ышъхьэ къытегущыІэныр зэримыкІасэр сшІэщтыгьэми, упчІэхэм сагьэрэхьатыщтыгъэп.

– Унэе тхылъеджапІзу тиІзм литературэу щызэдгъэуlугъэр икъоу къэдгъэлъагъорэп. Москва къышыдэкІыгьэ энциклопедием, Краснодар, нэмыкІхэм къащахаутыгъэ тхылъхэм Трэхъо Лыу ехьылІагъэу зэзыгъашІэхэрэм сагъэгушю. Адыгэ культурэм щашІэхэрэ Цэй Ибрахьимэ, Цэй Унае, Мамый Ерэджыбэ тикъуа-

Трахъохэм яліакъо итамыгъ.

джэ щапlугъэх. Дунаим щыцlэрыю орэдыю Муслим Магомаевым янэу Айщэт Щынджые щыщ, — elo Э. Трахъом.

ИтеплъэкІэ тхылъ плъыжь дахэу М. Магомаевым къыдигъэкІыгъэр Э. Трахъом нэгушІоу къытегъэлъэгъу, янэу Айщэт зыщыщ чылэр къызэритхырэм къытегущыІэ.

Э. Трахъор Краснодар краим икосмонавтхэм яорганизацие ипащ, гъэсэныгъэмкІэ производственнэ концернэу «Темыр Кавказым» идиректор шъхьа!, общественнэ ІофышІэкІошху. Медалэу «Адыгеим и Щытхъузехьэр», нэмыкІхэри къыфагъэшъошагъэх, самбэмкІэ банэщтыгъ, спортымкІэ мастер.

Трэхъо Лыу ишІушІагьэ цІыфхэм алъыгъэlэсыгъэным фэшl Адыгэ Республикэм и Апшъэрэ хьыкум итхьаматэу Трэхъо Аслъан, Краснодар краим, Адыгэ Республикэм яшІэныгьэлэжьхэм яшІогъэшхо къэкІуагъ.

Бэдзэогъу мазэм и 28-м мафэм сыхьатыр 4-м Трэхъо Лыу ишІэжь мыжъобгъу Краснодар иурамэу Мирым тет унэу N 61-м къыщызэlуахыщт. ЗэхэщакІохэм лъэпкъ тарихъыр зыгъэлъапІэхэрэр рагъэблагъэх.

> ЕМТІЫЛЪ Нурбый.

Іофшіэным икъэухъумэн тегущыІагъэх

2014-рэ илъэсым Адыгэ Республикэм ІофшІэным икъэухъумэн епхыгъэ Іофыгъоу щызэхащэхэрэм, а лъэныкъомкІэ Іофхэм язытет зэхэсыгъом къыщаіэтыгь. Зэшіуахыхэрэм яшіуагъэкІэ гъэхъагъэхэр яІэх нахь мышІэми, предприятиехэм, лъэныкъо гъэнэфагъэхэм ІофшІэныр зэхэщэгьэнымкІэ амалэу щы-Іэхэр икъоу ащыгъэцэкІагъэхэ хъурэп. Адыгеим имызакъоу, Урысыем инэмык! шъолъырхэми ащ фэдэ гумэкІыгъо арылъ. Іофшіэным икъэухъумэн шапхъэу пылъхэр джыри бэрэ аукъох. 2015-рэ илъэсым икъихьэгъум тиреспубликэ ипромышленность, ипсэолъэшІыпІэхэм, транспортым санитарнэ-гигиеническэ шапхъэхэм адимыштэу Іоф ащызышІэу процент 22-рэ агъэунэфыгъ. Урысыем егъэпшагъэмэ, а пчъагъэр 1.8-кІэ Адыгеим нахь шымакІ.

Іофшіэнымкіэ хэбзэгъэуцугъэм къызэриІорэмкІэ, зэрар къызыпыкІырэ ІофшІапІэм щылажьэхэрэм фэгъэкІотэнхэр афашІынхэ фае. Джащ фэдэу 2014-рэ илъэсым Адыгеим зы фэгъэкІотэн нэмыІэми зыфашІыгъэмэ япчъагъэ 2013-рэ илъэсым егъэпшагъэмэ, бэкІэ нахьыбэ хъугьэ. 2014-рэ илъэсым гурытымкІэ Урысыем фэгъэкІотэн зытефэу процент 46,7-мэ Іоф щашІэщтыгь.

2014-рэ илъэсым Іоф ышІэзэ зипсауныгьэ фыкъуагьэу АР-м социальнэ ухъумэнымкІэ и Фонд нэбгырэ 51-рэ ыгъэунэфыгъ. Ар 2013-рэ илъэсым егъэпшагъэмэ, процент 35-кІэ нахь макІ.

икъэухъумэн фэгъэзэгъэ Адыгэ республикэ межведомственнэ комиссием изэхэсыгъо тыгъуасэ Мыекъуапэ щыкІуагъ. Ар зэрищагъ АР-м Іофшіэнымкіэ ыкlи социальнэ хэхъоныгъэмкіэ иминистрэ игуадзэу Хьэпэе Мариет.

Ошіэ-дэмышіэ хъугъэ-шіагъэхэу производствэм къашыхъухэрэр зызэхафыхэм зэрагьэунэфыгьэмкІэ, лажьэрэ цІыфхэм шынэгьончъагьэм епхыгьэ шапхъэхэр агъэцэкІэнхэм Іофдехешап едытываты дынеш лъыплъэнхэ фае. Арэущтэу хъумэ, мыщ фэдэ гумэкІыгъор дэгьэзыжьыгьэнымкІэ ишІуагьэ къэкІощт.

Промышленнэ псэуалъэхэм аlутхэм loф ашlэнымкlэ амалэу яІэхэр зэгъэшІэгъэнымкІэ зэфэхьысыжьэу щыІэхэм, пэшІорыгъэшъ Іофтхьабзэу «КІэлэцІыкІухэм языгъэпсэфын», нэмык Гофыгьохэми комиссием хэтхэр ахэплъагъэх, унашъохэр ашІыгъэх.

гъонэжьыкъо Сэтэнай.

Сурэтыр Іэшъынэ Аслъан тырихыгъ.

Тхьамык агъохэр нахь макізу къяхъулізнхэм тегъэпсыхьагъэу

Гъогухэм нахь макіэу тхьамыкіагъохэр къатехъухьанхэм, цІыфхэр нахь щынэгьончьэу зэращэнхэм атегьэпсыхьагьэу, Урысые Федерацием иадминистративнэ хэбзэукъоныгъэхэм яхьылІэгъэ Кодексым цІыфхэмрэ хьылъэхэмрэ язещэнкІэ зэхъокІыныгъэ заулэу фашІыгъэхэм кІуачІэ яІэ зэрэхъугъэм епхыгъэу 2015-рэ илъэсым бэдзэогъум и 24-м къыщегъэжьагъэу и 27-м нэс Адыгэ Республикэм Іофтхьабзэу «Такси» зыфиlорэр щыкlощт.

Адыгэ Республикэм хэгьэгу кіоці іофхэмкіэ и Министерствэ гъогухэм ящынэгъончъэнкіэ и Къэралыгъо автоинспекцие иштаб иинспекторэу, полицием илейтенантру ТРЭХЪО Байзэт.

Пшіэнкіэ гъэшіэгъоны

Цыфыр щэІэфэ гумэкІыгьохэм аримыхьылІэнэу хъурэп, шыныгъогогъух. Псауныгъэм зэрарышхо рамыхэу ахэм «узэрахэкlын» плъэкІыщтэу медицинэ шІэныгъэм къыхигъэщыхэрэм ащыщ ыкІи анахь къызэрыкоу щыт гъомылапхъэу ащ фэдэ лъэхъаным бгъэфедэмэ хъущтхэр. Ахэм витаминхэмрэ микроэлементхэмрэ бэу ахэлъын фае.

Медицинэ шІэныгьэм зэригьэунэфыгьэмкІэ, гумэкІыгьошхом («стресс» зыфаюрэм) узэридзэ зыхъукІэ, пкъышъолымкІэ лъэшэу федэ мэркІо лъэпкъэу черникэр. Ащ витаминэу С-р бэу хэлъ, цІыфым инервэхэр зыщымырэхьатырэ лъэхъаным лъэшэу организмэр зыщыкІэрэ антиоксидантхэмкІэ баеу щыт.

Джыри зы гъомылапхъэ шІэныгъэлэжьхэм къыхагъэщы. Ар миндалыр ары. Витаминэу В2-р ыкІи Е-р цІыфым ииммуннэ системэ ыгъотынхэ фае уз зэфэшъхьафхэм пкъышъолыр апэуцужын кіуачіэ иіэным фэшІ. Джащ фэдэу миндалыр нервэхэмкІи лъэшэу дэгьоу elo медицинэ шІэныгъэм.

Дэшхоми ишІогьэшхо къэкІо ащ фэдэ лъэхъаным. Ащ акъылым зырегьэгьэпсэфы, уегьэрэхьаты.

«Антистрессовэ» гьомылапхъэхэм ахалъытэ апельсинымрэ ащ псэу къыкІэкІырэмрэ.

(Тикорр.).

«Нэфылъэм насыпыр къы-

дэкlo» alo. Джары зэлъашlэрэ

тхэкІошхоу Цуекъо Юныс жьы-

рытэджыныр зыкlикlасэр ыкlи

шэны зыкІыфэхъугъэр. Мэ-

факізу къакіорэ пэпчъ нэфэу,

фабэу хэлъым фэдиз къабзэ

зэлъягъэшІэгъэныр ары. Цуекъо

Юныс творческэ лэжьыгъэшхо

иІ. Ипроизведениехэм — рас-

сказхэм, повестьхэм, роман-

хэм зэ яджагъэм тхэкошхом

илъэпкъ, ихэгъэгу шІулъэгъу

зэрэиныр, инамыс фэсакъзу,

къешІэкІыгъэ пстэур илъапІэу

— ЦІыфыр апэрэу мы чІым

зэрэтетыр, зэрэщызафэр нафэ

кІырэ тхэкІошхор мы мафэ-

хэм гъэзетэу «Адыгэ макъэм»

щыІагъ, тигуапэу гущыІэгъу

– Юны́с, апэдэдэ уимэ-

фэкІ инэу къэблэгъагъэм-

кіэ сыгу къыздеіэу пса-

уныгъэкіэ, гушіуагъокіэ,

сыпфэгушю. Ащ епхы-

гъэу плъытэрэр?

фыщыІ.

гъэу, уиилъэсхэм уарып-

творческэ хэхъоныгъэкіэ,

насыпкіэ сыпфэлъаю ыкіи

лъэжьмэ, сыда узфыщыІа-

фэшъуашэу гущыІэ зафэ фэс-

Іоным сыфыщыІагь ыкІи сы-

– Уитхэн-усэн тыдэ

къыпфикіыгъа, шъуиліа-

пшысэіуатэхэр, нэмыкі-

къо е шъуиунагъо исхэм

ахэтыгъэха тхыдэІуатэхэр,

мэ, Алахьталэм дэжь къикІыгъ.

Цыфы пэпчъ ныдэлъфэу зы-

горэ хэлъэу къэхъу, ащ фэд

– Апэ къэсІон, схэлъ щыІэ-

— Сиадыгэ лъэпкъ зэри-

ИмэфэкІ ин хэзыгъэунэфы-

къыфашіы.

тызэфэхъугъ.

урагро нэф

Адыгэ Республикэм инароднэ тхакloy Цуекъо Юныс Хьарунэ ыкъор къызыхъугъэр илъэс 75-рэ мэхъу

Имафэ нэфылъэм къыщежьэ

сэ сиІоф. Апэрэ яІэхэу, гъомылапхъэр яхъоигъ. классым сыкІощтыгь, сянэкІэ синэнэжъэу Пырынэ сикІэсагъ,

чэщырэ ыдэжь сы-

щыІэныр сишэныгъ. Сянэжъсятэжъ МэщфэшІухэм адэжь портфелыр зыдэсхьыти сыкІожьыщтыгь, зыгорэхэр стхыхэу сыщысыщтыгь. Сянэш анахьыкіэм «урысыбзэкіэ матхэ» ыІоти, ыгъэшІагьощтыгь. ЕтІанэ

Бирам е Къурмэн зыхъукІэ, уеслеха ни еслынускио ин ахэльэу мы мафэхэр рахыщтыгъэх.

Былымхэр аукІыщтыгъэх къурмэныпхъэу, етlанэ щагушхом щыуан лъакъор щагъэуцути, пхъэтэкъэжъ мэшІошхом щыуанышхор тетэу мэлылым мэІэшІур къыхихэу, бжьынбжьыныф-къон зыфэпІощтхэр хэтэкъожьыгъэхэу агъа— Сыда арэу тхэным уфэзыгъэчэфыгъэу, укіэзыгъэгушіугъэр?

Къызэрэсіуагьэу, слъэгьоу, зэхэсхэу щытыгьэ пстэур ары. Ащ нэмыкіэу, сятэжъ ышым ыкъоу Джахьфарэ адыгэ гъэзетым иІофышІагъ, рассказ дэгъухэр а уахътэм ытхыгъагъэх. «Хэты иунашъхьэ къанджыр тес?» зыфиlорэр сыгу рихьыгъагъ. Лъэустэн Юсыф итхылъэу «Къушъхьэр къэнэфы» зыфиюрэми седжагь сшюгъэшІэгъонэу, мыхэм джыри нахь сытхэным сыфагьэчэфыгь.

Тхакіомкіэ сыда анахь мэхьанэ зиіэр тхэ зыхъукіэ?

 ТхакІомкІэ мэхьанэ ин зиІэр шъыпкъэм тетэу ыкІи готэу, ар иІэубытыпІэу Іоф ышІэныр ары. Ащ пае бэ пшІэн фаери, акъыл чани, гулъыти, амали піэкіэмылъхэмэ хъущтэп.

— Сыда оркіэ шъыпкъэр? — Тятэ ушъый гъэсэпэтхыдэ сыдигъуи къытиІощтыгъ: «Зыгорэм ичэу шъудэмыкІуай, шъумыцІыцІы», «Шъукуоу, шъукІыеу зышъумыгьэпс». «Даlорэм цlыф хэкlы» — тятэ шъыпкъэныгъэшхо хэлъыгъ. Сятэ ылъыба сэри скіэтыр?! Шъыпкъэр узыухъумэрэ кІуачІ, хьилэгъэкъончагъэм пэшlуекІо. Шъыпкъэр — лъапсэ, щыІэныгъэм инэрылъэгъу пкъэу.

— Ныбджэгъуныгъэм сыд уаса фэпшІырэр? Ныбджэгъубэ уиlа?

— Ныбджэгъуныгъэр — хьалэлыгъэ-зэфэгъэ шэн. Ныбджэгъубэ сиlагъ. Къуаджэм тыкъыщызэдэхъугъэхэмкІэ тыгурэ тпсэрэ зэхэлъэу еджапІэр къэтыухыгь. Тызаджи, тшхи зэдэдгощэу, зын къылъфыгъэхэм тыфэдагь. Джыдэдэм къуаджэм ылъэныкъокІэ, ахэм ащыщыбэр щыІэжьэп, ащ сыкъигъэмэхагь. Іофшіэныр зесэгьажьэм, ныбджэгъу бэлахьхэр сиlагъэх, тыгухэр зэфызэlухыгъэхэу, щэч зыкІи тыгу къызэфимыхьэу, арышъ, ныбджэгъукІэ сыхъопсагъэп. Ауми, тхыдэм зэрэхэтэу, ныбджэгъубэ зиІэу зылъытэрэр хэукъо, сэри ащ десэгъаштэ. Ныбджэгъу шъыпкъэу ущытыныр аукъодыеп,

къинэжьэу сыдигъуи, гъэрет къыуитэу е тІэкІу уигъэнэшхъэимэ пхэлъ кlуачlэр — джары шъэфыр.

— УшъхьакІоштапха?

— ШъхьакІо сиІ ыкІи сыдигъокІи шъхьакІошхыгъо сефэжьы.

– Мыхъо-мышІагъэ къыбдызезыхьэгъэ цІыфым фэбгъэгъун олъэкlа?

– Къысэмыблэу сызыулъэгу зышІоигъом фэзгъэгъун слъэкІырэп.

– ЦІыф дэгъур ыкіи дэир сыд фэдэха оркіэ?

— ЦІыф дэгъум улъыхъужьын имыщык агьэу ухэтми гу льыотэ, дэир — ныбжьыкьоу убытыгъуае, гъэунэфыгъуае, узырихьылІэкІэ къэошІэ. Дэгъуми, дэими ахэлъыр ары къахэкІыжьырэр, хэти ипІуныгьэ иІус.

Нэкъокъогъубэ щыуиlа уигъашіэ?

— СиІэх ащ фэдэхэри, ахэм гур нахь агъаплъэ.

- Уиунэгъо насып зыфэдэр къытэпіона?

- УнэгъошІэныр псынкІэп, ау ар уимыlэныр нахь къиныжь. — Илъэс 22-рэ сыхъугъэ

къодыеу унагъо сшІагъэ. Адыгэ кІэлэегъэджэ училищым къыщыздеджагьэу, илъэситІукІэ сэщ нахыкІзу Сусанэ псэогъу къысфэхъугъ, кіэлитіу зэдэтпіугъ, тиІорэ-тишІэрэ зэтехьэу непи тыщыІ. Къом ыкъоу Асфар иунэгъо ныбжьыкІэ зэдиштэ, ипшъэшъэжъые цІыкІуитІоу Джамилэрэ Данэрэ дунэе псау тэркІэ екъух.

— Юныс, уимафэ пэпчъ тхэн-гупшысэн мыухыжьым епхыгъ, сыд уахътэр ара анахь уигъатхъэу узытхэрэр?

– Джыри зэ къэсэІожьы, зэгорэми къыосІогъагъ: нэфшъэгъо уахътэр ары, кІымсымэу, рэхьатэу, бзыушъуй макъи къэмыloy.

— Уимэфэкl ин сыд Іофшіагьа ебгьэхъуліагьэр ыкіи къыдэкіырэр?

— Романэу «ЛІакъом итамыгъ» зыфиюрэр юф дэшэжьыгьэу, хэгьэхьуагьэхэр фэшІыгьэу ятІонэрэ тедзэгъоу къыдэкІы.

- Тхьауегъэпсэу, Юныс,

яунэкъощэу МэщфэшІу Мухьдин «сыда зыкІэбгъэшІагьорэр, мыщ нахь зыкъиІэтымэ зэрэхъущтыр ошlа?» — ыlощтыгъ.

Ціыфыр зэрапіу ыкіи ціыфым зызэрипіужь. Сыд фэдэ унагъуа укъызэрыхъухьагъэр, зыкъэбгъотынымкІэ анахь зишІуагъэ къыокІыгъэр?

Тиунагъо мэкъумэщышІэлэжьэкІо унэгъуагъ. СятэкІэ нэнэжъи, тэтэжъи, тыши сиlaгъэхэп, пасэу дунаим ехыжьыгъэх. Тятэ зэошхом хэлэжьагь ыкІи ащ псаоу къыхэкІыжьыгь. Зэо илъэсхэм тянэ нэбгыритloy — илъэситlyкlэ сэщ нахыжты Аскэррэ сэрырэ тыриІагь. Ежьыр (тятэ дэсыгьэп ныІа) Іэшъхьэзэкъуагъ, унэгъо Іофи, колхоз губгьо Іофи зэдихьыщтыгъ. А лъэхъаным бзылъфыгъэхэм бэ апшъэ ифагъэр, сабый пјун-гъэсэни, лэжьыгъэ пхъыни, Іухыжьыни; заом Іутхэр бгъэшхэнхэ фэягъэх. Сшы — Аскэр нахь такъырыгъ. Сисабыигъом сыузыгъэлыгъ. Ау тянэ къыткІэрысын амал иІагьэп, губгьом дэмыкІмэ хъущтыгьэп. Ащ къыхэкІэу сянэжъ сиштэжьи (нэнэжьэу Пырынэ), сипІугь. Ильэс зыщы-зыпліым ащ сыщыіагъ. Сятэжъэу Мосэ (сянэ ятэ) пэкІэшхо тетэу, адыгэ пэІо льагэр ышъхьашыгу щызэкІэкІуатэу джыри сынэгу кІэт. Адыгэ унэгъо лъэчlагъ. Псыцухэр

жъощтыгъ, пастэри яванэ тет зэпытыгъ. ЦІыфхэр зэлъыкІоштыгъэх. зэхахьэштыгъэх, зэкІэупчІэжьыщтыгъэх. Хьалъэкъуае ліыжъхэр дэсыгъэх ашІэрэр бэу, гъэшІэгъонхэр къаlуатэу, сэмэркъэу ахэлъэу, ахэм сэ сакъыхэхъухьагъ.

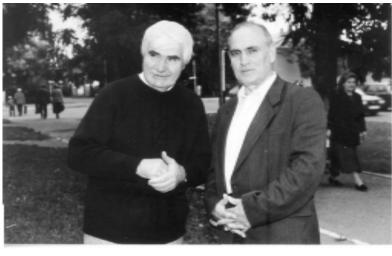
— Ахэр арыба ащыгъум адыгэ жабзэм идэхагъэ, гущыіэм ильэпіагьэ гу лъыозгъэтагъэхэр?

— Ащ щэч хэлъэп, жъым уедэІумэ, къыпшъхьапэщт нахь, къыогоощтэп.

Апэдэдэ тхэныр сыда зэребгъэжьагъэр, птхыгъагъэр?

— Ситхэн усэкІэ езгъэжьэгъагъ. Я 5-рэ классым ащ дэжьым сисыгъ. Тидунэе дахэу ти кармалинэ мэз, типсыхъо, губгъохэр, бжьа охэр, бжьахьохэр хьоигьэх. Гьогунапцэм пхъэшъэбэ чъыг сатырхэр зэготхэу щытыгъэх. «Ислъам ичъыгэежь» aloy губгъом укІо зыхъукІэ чъыгэешхо щытыгь, сиусэхэри мыхэм зэкlэми къахэкlыщтыгъ. КІымафэрэ чъыгхэм тадэкІуаети, нахь чыжьэу тыплъэщтыгь, «нахь дэгъоу тытхэщт» тюти.

ЕтІани тхылъыр тикІэсагъ. Урыс пшысэхэр зы тхылъ закъоу къытІэкІахьи, зэрэклассэу тыджыгъагъэ, ащ ыужыІоу адыгэ пшысэхэр къыдэкІыгъэх, ахэми тяджагь, къаlуатэхэрэри тыгу итыубытэщтыгъэх.

ныбджэгъуныкъо щызгъотыгъэшъ сигъашІэ, сфекъу.

– Шъэфыр сыда оркіэ, уищыІэныгъэ щыуиІа шъэф?

ШъхьэкІэфэныгъэмрэ шъэхе-галделек уетшуедогык едмыф ыкІи зэсэпхых: гум щыщэу,

уахътэ къыхэпхи гущы-Іэгъу укъызэрэтфэхъугъэмкіэ. Зэкіэ Адыгеим щыуиІэ тхылъеджэхэм ыкіи гъэзетеджэхэм аціэкіэ мэфэкі мэфэ хъяр къыпфэсынэу пфэсэю. **МАМЫРЫКЪО** Нуриет.

ЖЖ ЛЪЭГЪО НЭФ

Адыгэ литературэм пытэу хэуцуагъ

Адыгэ литературэм илэжьэкІо хьалэлэу, жэбзэ чанрэ льэпкъ гупшысэ, льэпкъ зэхэшІэ куурэ зыпкъырыль Цуекъо Юныс ыныбжь ильэс 75-рэ мэхьу. Ильэс 75-р ащ нэмысыгьэмкІэ макІэп, ау нэсыгьэмкІэ — бэп. Ар зэфэхьысыжь гъэнэфагъэ горэм, льэгапІэ горэм уезыщэлІэрэ ныбжь. А щыІэныгьэ лъэгапІэм укъеплъыхымэ зэпльэгъулІэжьын ІэшІагьэ уиІэмэ — ар насыпыгь. Ащ фэдэ насыпыгъэм Цуекъо Юныс лъыкІэхьагъ тІон тлъэкІыщт.

Цуекъо Юныс адыгэ литературэм бэшlагъэу пытэу хэуцуагь. ИшІэрэ иІорэ зэльыкІохэу, пшъы ымышІэу, ышІагъэр бэми, ежь ар шІомакІэу, илъэс 54-м къехъугъэу ар лъэпкъ литературэм щэлажьэ, тхылъ 15-м ехъу къыдигъэкІыгъ, ежь «наградэхэм, щытхъум, зыгъэиныным акІэбэнхэрэм ныбжьи сащыщыгъэп ыкlи а «узым» зезгъэштагъэп» еlоми, щытхъуцlэ пчъагъэ къыфагъэшъошагъ. Ау тхакІомкІэ зэкІэмэ анахь лэжьэпкІэ лъапІэр итхыгъэхэр итхылъеджэхэм зэрягунэсхэр ыкІи агу зэрэрихьыхэрэр ары. Юныс жанрэу щыІэ пстэури ыІэ къыригъэхьан гухэлъыр зыдиІыгъэу усэхэмкІэ ригъажьи, статьяхэри, очеркхэри, рассказхэри, повестьхэри, романхэри къыІэкІэкІыгъэх. Къуныжъ Мыхьамэт зэритхэу, «литературэм игъогу ин пэублапІэм къыщыригъажьи, инепэрэ творческэ лъэгапІэ нэсыгъ... Анахьэу тхакІом къыдэхъугъэкІэ фэплъэгъун фаеу щытыр уахътэм епхыгъэ Іофыгъохэм игупшысэрэ иакъылрэ ахилъхьэхэу, ахэм уасэ афишІын ылъэкІэу, геройхэм лъэныкъо зэфэшъхьафхэмкІэ альыпльэу, къыгьэльагьо шІоигьоу зэрэтхэрэр ары».

Цуекъо Юныс къахэзыгъэщэу ипрозэ хэльыр, тызэсэгъэ сюжет ыкІи композицие гъэпсыкІэм фэмыдэу, лъэхъэнэ зэпэчыжьэхэм япхыгъэ хъугъэ-шІагъэхэм къапкъырыкІызэ, блэкІыгъэмрэ тинепэрэ -еІльшиде се едмехефым хэрэр» ары. ТхакІомкІэ блэкІыгъэри «непэрэ лъэхъанри, неущрэри — пстэури зэкъош, зэкІэрычыгъэхэп». Зы мэхьэнэ гъэнэфагъэ игъунапкъэ итэу гъэпсыгъэп, гущы-Іэм пае, хъугъэ-шІэгъэ лъэпсэ гъэнэфагъэ зиІэ романэу «Щэмыохъу» зыфиlорэр. Апэ къыхэгьэщыгьэн фае, Цуекъо Юныс прозэмкІэ иамалхэр зыфэдэхэр, ахэм кlопlэгъэзапізу яіэр мыщ нэрылъэгъу къыщыхъугъ. ТилитературэкІэ ямышІыкІэ жанрэм илъ роман-гъыбзэу зихудожественнэ нэшанэхэр «ГъучІ Тыгъужъым итаурыхъ» къыщыригьэжьэгъагъэр апэрэу адыгэ литературэм Юныс щигъэфедагъэу хъугъэ. Къуныжъ Мыхьамэт зэриloy, «тилитературэ ащ шъошакІэ къыщилъагъ». ЯтІонэрэмкіэ, романыр урыс тхэкІошхоу А.С. Пушкинымрэ лъэхъаным ицІыф Іушхэм ащыщэу Хъан-Джэрыерэ зэрафэгъэхьыгъэм къыпкъырыкІэу зэкъошныгъэм, ныбджэгъуныгъэм уфэзыщэрэ гупшысэм романым ухещэ, мыщ лъэпкъхэр зэрегъашІэх, зэпэблагъэ ешІых, зэрегъэшІух. Шъыпкъэ, А.С. Пушкиным иІэпэІэсэныгъэ фэгъэхьыгъэу адыгэ тхакІохэм макІэп усэу зэхалъхьагъэр, ау Юныс итхыгъэ тынаІэ тетэзгъадзэрэр тилитературэкІэ апэрэу урыс усэкІошхом роман зэрэфитхыгъэр ары. Кавказым мызэу, мытюу щы агьэу ыки адыгэхэм афэтхагъэу А. С. Пушкиным икІодыкІэ романыр фэгъэхьыгъэми, ліэшіэгъуитіу фэдизкІэ узэкІэІэбэжьмэ Темыр Кавказым щыхъугъэ тхьамыкІагьом ар хэгьэщагьэу Юныс къеты. ИлъэсыбэкІэ узэкІэ-Іэбэжьмэ Кавказым ихъухьагъэр тилъэхъан Чэчэн Республикэм щыкІогъэ заом тхакІом репхы, ау урысхэмрэ

илъэхъанрэ джырэ тимафэхэмрэ гупшысэкІэ зэрипхызэ, авторым образ гъэнэфагъэхэмкІэ мамырныгъэр ухъумэгъэн зэрэфаем иидее ин къызэІуихыгъ.

Лъэпкъым илыуз зэхэзышІэрэ тхакІоу Цуекъо Юныс зэрэщытыр повестэу «ШэкІожъым иаужырэ тэо мэкъэнчъ» зыфиlорэми къыхэщы. Драматизмэ ин хэлъ Хэ-

фым къыфызиІэ. Урысмэ аІоба: «Собака друг человека». Брунэ изекІуакІэу Цуекъо Юныс къыІуатэрэми ар нафэ къытфешіы, ціыфым имыІахьлыягьэ псэзэхэшІэ куоу ащ ІэкІэлъым тылъегъаплъэ, гум къинэжьэу тпэблагъэ къытфешІы. Брунэ цІыфым изакъоп, чіыпіэу, щагоу зэсагъэми фэшъыпкъ, зэрэпфихъожын щыІэп. Заом ыпкъ къи-

гъэгу зэошхом иохътэ хьылъэ тыхэзыщэрэ повестым. УахътэмкІэ мыщ къыубытырэр бэп, Бжъэдыгъу нэмыцхэр зыщырафыжьыгъэгъэхэ уж, ау тхакІом зэрэкІигъэтхъэу, «Пшызэжъ-псыхъожъ иджабгъу нэпкъ кІыбкІэ, чыжьэкІэ-чыжьэкІэ, топыо макъэхэр джыри щызэпыухэрэп».

Повестым документальнэ лъапсэ иІэм фэдэу, ежь тхакІом ицІыкІугъом ылъэгъукІзу зыдащэгъэ Шыблэкъохьабли ары зыкІыдэмызагьэрэри: «Сыдэу къызеубзэхи, дахэу зыкъызыфашІи... шыблэкъохьэблэжъ щагум зыригъэсэн, хьау, зыдигъэгупсэфыхьан ылъэкІыгъэп... ЕжьыркІэ пстэури хымагьэ, рэхьатныгьэ зыщыбгъотын псэупlагъэп». Инэшъэ-уашъэ имыкіэу, ишіэжь хэмыкізу гукъэкіыжь ізшіоу зыдиІыгъыгъэ Кургъокъуае дэт унэжъыр, щагужъыр зегъотыжьым, Брунэ ыгу Іэсэжьыгъэ. Щагу бгынагъэу къыздэхьажьыгьэр гоlугьэп, ау мэфэ заулэ мыхьамелэ Іумыфэу гъогу тетыгъэ Брунэ ыгу кІодыгъэп, ар зыщыгугъыгъэр ибысымгуащэу мыпшъыжьэу хьантхъупс фэзышІыщтыгьэ закъор арэп. «Ныпчыхьэ къыдэмыхьэхэми, неущ зыгорэ къыдэхьан, егупшысагь пойнтер екІагьэр, унэм исхэм ащымыщми, гъунэгъу горэ е яІэхьылмэ ащыщ. Къыдэхьан шъыу, хэкужъ дэдэ хъужьыгъэп ныla, мы щагужъыр?!» Брунэ зэрэгугъагъэу, щагум зыгорэ къыдэхьагъ, къыдэхьагъэри къышІэжьыгь, ау а цІыфым цІыфышъо теоштэми, мыцІыфэу къычІэкІыгъ. Ар дезертирэу, колхоз бригадэм ичІыунэжъэу абгынэжыгъэм мэзэ зыхызыбл хъугъэу зыщызыгъэбылъырэ, ибысымгощэ Зай ыш Гусэрыкъу арыгъэ. ЕгъашІэм зыфэшъыпкъэу, зыфэlорышlэзэ къыхьыгъэ цІыфым иІахьылынкІи фит, гъунэгъункІи фит иягъэ къыригъэкІыныр Брунэ ышъхьи къихьагъэп. Ары гушІубзыоу зыкъыфишІызэ къекІошъылІэгъэ къумалым ар зыкІигъэплъэхъугъэр.

Драматическэ конфликт зыхэлъ повестым цІыфыгъэм ифилософие щыгъэлъэшыгъэу, лъэныкъуакІэкІэ Цуекъом повестым къыщызэІуихыгъэ мэхъу. Нафэ зэкіэхэмкіи: псэм нахь лъапіэ, нахь ІэшІу щыІэп. Арэу щытми, адыгэмэ alo: «Псэр ащэ, напэр ащэфы». УшэтыпІэ лъэ--учшешеф ар мечиных енечх гъэп Гусэрыкъо. Ежь ышъхьэ къыухъумэжьыным, имэлэкlалІэ ыгъэупэбжьэным фэшІ ышІэщт жъалымыгъэмкІэ зи зэблэн зэрэщымы р ащ илыгъэнчъэ зекіуакіэкіэ Юныс къытегъэлъэгъу. Ау шІу зымышІэрэм къехъулІэ хабзэр Гусэрыкъо къыщэшІы: зызшІуигъэбылъыгъэ нэмыцмэ къагъэогъэ чіыунэм чіэкіодэжьы. Мыщ дэжьым Гусэрыкъо илІыгъэнчъэ зекІуакІэ М.Ю. Лермонтовым ипоэмэу «Беглец» зыфиюрэм хэт Хьарунэ тыгу къегъэкІыжьы.

ЛІыхъужъныгъэм уасэу фашІырэм фэдизкІэ къэрэбгъагъэр адыгэхэм зэраумысырэр поэмэм М. Лермонтовым къыщегъэлъагьо. Хьарунэу зятэрэ зышырэ алъ зымышІэжьышъоу, ежь ышъхьэ къызэриухъумэжьыщтым фэшъхьаф гумэкІ зимыІэу заом къыІукІыжьыгъэр иныбджэгъуи, шІу ылъэгъурэ пшъашъи, янэу къэзылъфыгъи аштэжьырэп. Аужыпкъэм, Хьарунэ ифэмыфыгъэ-къэрэбгъагъэ зыдишІэжьэу зызиукІыжьырэм, нэмыкі хьадэхэр зэрагъэтіылъыжьхэрэм фэдэу фэlo-фашІэхэр дызэрахьажьхэрэп. Лъытэныгъэ рахырэп.

. Цуекъоми Лермонтовми къызэрагъэлъагъорэмкІэ, адыгэхэм мэхагъэр, къэрарынчъагъэр сыдрэ лъэхъани аумысы. Хьаруни, Гусэрыкъуи нэпэнчъэ гъогоу зытеуцуагъэ--еіх ешоғшефи ждықсы мех vхым фешэ. шъхьадж ифэшъошэ пщыныжь регъэхьы.

Uvекъо Юныс адыгэ литературэм анахь зијахьышју хэзышІыхьагьэмэ ащыщ. ИшІагьэхэми, къыкlугъэ гьогуми афызэплъэкІыжьызэ непэ ащ elo: «СиныдэлъфыбзэкІи, урысыбзэкІи зэдзэкІыгъэу къысІэкІэкІыгъэхэр тхылъеджэмэ зэралъытэрэр, ціыфхэр къызэрэсфэразэхэр насыпыгъэу зыфэсэлъэгъужьы». Тэри насыпыгъэу ар Юныс фэтэлъэгъу. Илъэс 75-р щыІэныгъэм изы лъэгапі ныіэп. Ар Цуекъо Юныс творческэ ІофшІэгъэ дэгъухэмкІэ хегъэунэфыкІы. Псауныгъэрэ гупсэфыгъорэ иунэ илъэу джыри илъэсыбэрэ адыгэ литературэм фэлэжьэнэу ащ фэтэІо.

ШЪХЬЭЛЭХЪО Дарико. Гуманитар ушэтынхэмкіэ Адыгэ республикэ институтэу Т. Кіэращэм ыціэ зыхьырэм инаучнэ ІофышІ.

кавказ цІыф лъэпкъхэмрэ зэпимыгъэуцужьхэу, зэгуигъэуцохэзэ, ямышІыкІэу романыр Цуекъом егъэпсы, а зэпстэум узэрамыгъэгупсэфырэр ары романыр зыфэгъэхьыгъэр. Джарэущтэу я XIX-рэ ліэшіэгъоу А. С. Пушкиным

гъэу, ыгу пытэу риубытэгъэ уахътэр арэу тызхищэрэр зэрэщытыр Юныс къыдгурегъаlo. Тхакlом зикъэбар тыщигъэгъуазэрэр шэкІохьэжъэу Брунэ ары. Зэкіэми зэрэтшіэу, псэушъхьэ льэпкъхэм ахэтэп хьэм нахь шъыпкъагъэ цІы-

(5)

ЖЖ ИРОГІО НЭФ ЖЖ

ТхэкІо насыпышІу

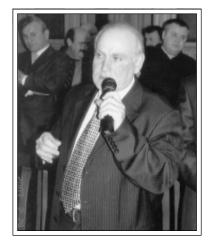
Адыгэхэм бэрэ aloy зэхэпхыщт мыщ фэдэ гущыГэхэр: «шъхьадж инасып», «уи Тхьэ узэришГ», «насыпыр загощым хьакощым исыгъ», «насып зимыГэм фэпшГын плъэкГына?» Мы гущыГэхэр сыгу къэзыгъэкГыжьыгъэхэр Цуекъо Юныс.

Сэ сишІошІкІэ, Юныс насып иІ. И Тхьи къыфэраз. Сыда зыпіокіэ ащ Тхьэшхом акъыли, къулаий, жэбзэ дэгъуи, тхэкІэ амали къыритыгъэх, творческэ цІыфэу къыгъэхъугъ. Икъэлэмыпэ илъэпкъ фигъэІорышІэнэу къыфиушІушІыгъ. Ежь тхакІоми а талантэу Тхьэм къыхилъхьагъэр зышъхьамысыжьэу зыщыщ лъэпкъым фегъэІорышІэ. Адыгэхэр ары зыlуагъэр «О пшъхьэ фэпшІэжьын, цІыфхэм шІу уалъэгъун». Мыщ дэжьым сэ а гущыІэжъым ипэгъокІэу къасІомэ сшІоигъу: «Юныс адыгэ лъэпкъэу къызыхэкІыгъэм фэлажьэ, ау нэмык! цІыф лъэпкъыми ар шlу къалъэгъугъ». Итворчествэ къаштагъ, уасэ къыфашІыгъ, зэрагъашІэ. Ащ ишыхьат тхакІом письмэу къы-

фатхыхэрэр. Зы щысэ къэтхьын. Шэныгъэлэжь-тарихълэжьым итхыгъэу, къалэу Пушкино шъхьэихыгъэ письмэу къикІи Цуекъом къыІукІагъэм мары итхэгъагъэр: «Я взапой прочитал «Сказание...», но вот последняя строка: «Я слушаю, отзовись! Дай знак». И я решил отозваться, дать знак. Может быть Юнус Чуяко возьмет в руки газету и поймет. его книга «пошла гулять по свету» и вряд ли кого оставит равнодушным. Я прожил прекрасные мгновения с героями романа — благородным Сэтом, Мудрым Хаджекизом, но я узнал и о всенародном бедствии, постигшем черкесов, наконец понял, что их заставило остаться непокоренными

три века подряд» (газ. «Нарт», 1994. N 15).

ТхакІоу Цуекъо Юныс итворчествэ уасэ зэрэфашІырэм, тэ тиреспубликэ имызакъоу, къэралыгъошхоу тызэрысым ичіыпіэ зэфэшъхьафхэм ар зэрэщашІэрэм ишыхьат Ставропольскэ хэкум ит гурыт еджапіэхэм ащ итворчествэ зэрэщызэрагъашІэрэр. Къалэу Ставрополь дэт гурыт еджапІэхэм «урок шъхьэихыгьэхэу» (зэlухыгьэхэу) щатыхэрэмкіэ зызэнэкъокъухэкіэ, тхакІом ироманэу «Сказание о Железном волке» зыфиlорэмкІэ урокыр зытырэ кІэлэегъаджэмэ зэнэкъокъум апэрэ чІыпІэр къыщахьэу къыхэкІы. Гурыт еджапІэхэм афэдэу, кІэлэегъэджэ институтми Темыр Кавказым ис цІыф льэпкъхэм ялитературэ щызэрагъашІэ. Адыгэ писательхэм ащыщэу зитворчествэ зэрагьашІэрэр Цуекъор ары. «Литература в диалоге культур» зыфиlорэ блокым хэтэу факуль-

тет зэфэшъхьафхэм тхакloу зигугъу тшlырэм итворчествэ щытегущыlэх.

ГъэшІэгъоныр, студентхэми дипломнэ ІофшІэнхэр Юныс итворчествэкІэ атхы ыкІи къагъэшъыпкъэжьых. ГущыІэм пае, кІэлэегъэджэ институтым филологиемкІэ ифакультет дипломнэ ІофшІэгъитІу щатхыгъ ыкІи дэгъу дэдэу къаухъумагъ. Мары а ІофшІагъэхэм темэу яІагъэхэр: 1. «Образ памяти в творчестве Ю. Чуяко». 2. «Мифологизм романов «Сказание о Железном волке» Ю. Чуяко» и «Буран-

ный полустанок» Чингиза Айтматова.

«Сыда ащ фэдизэу Цуекъо Юныс итворчествэ цІыфхэм къязыгъаштэрэр?» піоу укізупчіэмэ, сэ сишіошікіэ, тхакіом адыгэ лъэпкъым итарихъ хэшіыкі ин зэрэфыриіэр, лъэпкъым игубзыгъагъэ зэрэіэкіэлъыр, шъыпкъэр къызэритхырэр ары.

Юныс тхэныр зырегъажьэм апэрэмкіэ усэхэр ытхыщтыгъэх, ау нэужым прозэм зыфегъазэ ыкіи гъэхъэгъэ инхэр щешіых. «Поэзиемрэ щыіэныгъэмрэ зэутэкіыгъэх. Щыіэныгъэм сыгу ыпсыхьагъ. Прозэм игъогу сырыкіуагъ. Прозэр ары пытэу сызыхэуцуагъэр. Ащ мыпсынкіэ іофшіэным сытыригъэгушіухьагъ, кіуачіэ къыситыгъ, гушіуагъуи къысфихьыгъ, ціыфхэми саригъэшіагъ», — тизэдэгущыіэгъу горэм Юныс къытиюгъагъ.

Джа щыІэныгъэмрэ ежьыррэ, тхылъеджэхэмрэ итворчествэрэ, итворчествэрэ ежьыррэ азыфагу зэгурыІоныгъэу илъыр илъэу джыри бэрэ илъэпкъ фэлэжьэнэу фэсэІо Цуекъо Юныс.

ЦУЕКЪО Нэфсэт.

Ильэс льагьо зиубгьугь агыс «федин сым» дин до сымы об сым об с

Цуекъо Юныс я 60-рэ илъэсхэм итворческэ кІуачІэ ылъэ теуцоу ригъэжьагъ. 1961-рэ илъэсым иапэрэ лирическэ рассказхэр гъэзетхэм, журналхэм къащыхиутыхэу ыублагъ. Юныс джыри ублэпІэ еджапІэм чІэсыгъ усэ цІыкІухэр зэхилъхэу зырегъажьэм, иапэрэ кІэлэегъаджэ фэгъэхьыгъагъ «КІэлэегъадж» зыфиІоу апэдэдэ ытхыгъагъэр.

Усэу ытхыгъэхэм Цуекъо Юныс эстетическэ кlуачlэу атыригъэкlодагъэр бэми, ахэр алъэ тыригъэуцонхэу, къыдигъэкlынхэу хъугъэп. Лъэс лъэгъо дахэу поэзием игъогу ары Юныс прозэм къезыщэлlагъэр.

Юныс итворчествэ укъытегущы!эн зыхъук!э, зы гъэзет нэк!убгъор мак!э хъущт, ащ фэдэ пшъэрылъи зыфэзгъэуцужьырэп, ау произведение заулэ ягугъу къэсш!ын. Тхак!ом зэк!э ытхыгъэхэм тарихъым ухащэ, адыгагъэм уасэу и!эм улъагъэ!эсы, намысыр пщигъэгъупшэрэп, ащ фэдэу философскэ гупшысэ куур апхырыщыгъэу, чыжъэу уагъаплъэу Юныс ипроизведениехэр гъэпсыгъэх.

Цуекъом иапэрэ Іэпэрытх-хэм ащыщыгъ я 60-рэ илъэс-хэм агузэгухэм къыдигъэкІыгъэгъэ рассказэу «КъэкІожь, Титыу, къэкІожь» зыфиІорэр. Мыщ осэшхо къыфишІыгъагъ а лъэхъаным Адыгэ радиом итхьамэтагъэу, усакІоу Жэнэ Къырымызэ. ТхэкІо ныбжыкІэр къызэрыкІоу зэрэщымытыр, итворческэ макъэ чыжьэу зэрэІурэр, философскэ гупшысэ

инхэр зэрэlэкlэлъхэр Жанэм къыхигъэщыгъагъ ыкlи радиом икъэтынхэм рассказыр ахигъэхьэгъагъ. Бэ темышlэу мы рассказыр Гарий Немченкэм урысыбзэкlэ зэридзэкlыжьыгъ. «Вернись, Титыу, вернись!» ышъхьэу журналэу «Смена» (1976) къыдэхьагъ.

Къыткіэхъухьэрэ ныбжьыкіэхэм ягушъхьэбаиныгъэ ихэгъэхьон, ахэр гъогу тэрэз тещэгъэнхэм Цуекъо Юныс итхыгъэхэр фэлажьэх. Ныбжьыкіэхэм янеущырэ мафэ тхакіор пъэшэу егъэгумэкіы, ипроизведениехэм къащигъэлъэгъорэ герой шъхьаіэхэм янахьыбэр ныбжьыкіэх, ахэр неущырэ мафэм егъэгумэкіых, жъым шъхьэкіафэ фашіы, щыіакіэм уасэ раты ыкіи ар къызараухъумэщтым пылъых.

Цуекъо Юныс ирассказ кіэкіхэр зы философскэ цыпэкіэ зэпхыгьэхэм фэдэу, зэкіэльыкіокіэ гьэнэфагьэ яізу, гукъэкіыжь гьэшіэгьонхэр ахэльэу, герой шъхьаізу ахэтхэм узіэпащэу гьэпсыгьэх. Авторым зэкіэ итхыгьэхэм адыгэ шэн-хэбзэ-зэхэтыкіэхэр, ахэм

япсихологическэ кlyaчlэ, ясоциальнэ мэхьанэ ащызэхэошіэ. Ахэм ащыщ рассказэу «Бэчмызэ ишъэф» зыфиlорэр. Авторым гущыіэ зэгьэкіугьэхэмкіэ адыгэ хабзэм ишапхъэхэр къэхъурэ охътакіэм тіэкіу-тіэкіузэ ыукъонхэ фаеу зэрэхъурэр дэгъу дэдэу къытегъэлъэгъу. Мыщ дэжьым тхакІом зи ыумысырэп, ау адыгэхэм егъашІэм аугьоигьэ хьарзынэщ шэн-хэбзэ зэфыщытыкІэр ныбжьыкІэхэм зэраlэкlэкlырэр, ащ икъэvбытыжьын амал зэрэфэмыгъотырэр къегъэлъагъо. Герой шъхьа в Бэчмызэ гукъэо шъэфэу иІэм уни, щагуи, чыли адигъафэрэп, ыкъоу къалэм дэс Индар фэгъэхьыгъэ къэбарэу зэхихыгъэм ыгу къыгъэпІэжъгъэигъ. Къор адыгэ хабзэм ишапхъэхэм зэрашъхьадэкІыгъэр ыумысынэу ащ дэжь тыр макlo. Индар иунэгъо самбыр ціыкіу Бэчмызэ зилъэгъукІэ, нэмыз-Іумыз мэхъу, ныбжьыкІэмэ язекІуакІи, ягъэпсыкІи зыпари ари-ІолІэн ылъэкІырэп, ахэм язэфыщытыкІи мытэрэзэу ылъытэрэп.

ШІулъэгъуныгъэм итемэ Юныс тынчэу, самбырэу екІуалІэ. Повестэу «Іэлъыныр Іапэм пызырэп, е Зы шІулъэгъу итхыд» зыфиlорэр романтическэ шыкіэкіэ авторым къегъэльагьо. Герой шъхьаІэу Русыдан ишІулъэгъу къабзэ, гупшысэ къинхэу зыхэтхэм, ыгукІэ ыщэчырэм повестым уащыюкіэ. Пшъэшъэ ныбжыкІэм джыри еджапІэм чІэсызэ, къыдеджэрэ кlалэу Алэбыйкъо Кlэлэщ шІульэгьуныгьэу фишІырэм гухэкІ-къиныбэмэ арегъэуталІэ. Аущтэу щыт нахь мышІэми, шІулъэгъум имашІо къызынэсыгъэ пшъашъэм ыІэхэр ритІупщэхыхэрэп, зышъхьамысыжьэу, зэмыблэжьэу Іофшіэным зыреты. Инэутхагъэрэ ичаныгъэрэ яшіуагъэкіэ, Русыдан хэбзэ Іофэу ышіэрэм гъэхъагъэхэр щишіынхэ елъэкіы. Ау сыд фэдэ Іоф зыритыгъэми, пшъашъэм иапэрэ шіулъэгъу зыщигъэгъупшэн ылъэкіырэп, Кіэлэщ шіулъэгъоу фишіыгъэр щигъэзыешъурэп, ау гъунэгъу кіалэу Мэджыкъо Дэдау шіу къызэрилъэгъурэм гу лъитэрэп...

Русыдани, Дэдауи янасып зы хъугъэу тхыгъэм къыщимытми, къяшlэкlыгъэ психологическэ-философскэ гупшысэхэу, эстетическэ гъэпсыкlэхэу геройхэм зыдаlыгъхэм лъэшэу узlэпащэ, лирическэ гупшысэм сюжетыр къегъэунэфы.

Повестэу «КъэшъуакІом икъам» зыфиlорэри ныбжьыкІэхэр ары Юныс зыфигъазэрэр. Герой шъхьаІэу Жанэкъо Къасимэ исэнэхьаткІэ археолог-историк, дунэееплъыкІэ гъэнэфагъэ иІ. Къасимэ хэку музеим Іоф щешІэ, тарихъым хэшыкі фыриіэми, ишіэныгьэ нахь зэрэхигъэхъощтым пылъ, цІыф зэфэшъхьафхэм ягулъыти, ягушъхьэбаиныгъи зыфэдэхэр зэхифын елъэкіы. Чіэгъ-чіэлъ зекіуакіэкіэ зекіохэу, пыут гущымехфици едехишивеет деже ягъэпсыкІэ Къасимэ псынкІэу къеубыты. Ащ фэдэ цІыфхэм ар апэмыуцужьыми, Іогъу-шІэгъу ымышіхэу ціыкіу-ціыкіоу щегъэзыех.

Къасимэ ятэжъ иунэу чылэм дэтым, сабыйбэ къызэрыхъу-хьэгъэ, ціыфыбэ зыщапіугъэ, хъугъэ-шіэгъабэ зэрыхъыкіыгъэ унэм, икъутэжьыгъо къэсыгъ, ау унэжъым икіашъо унагъом икіэн-нэпэеплъ, уасэ зиіэ іэпіэ хьап-щыпхэр телъых. Ахэр зэкіэ Къасимэ шіобылым, пкъыгъо пэпчъ гукъэкіыжь гъэнэфагъэхэр, хъишъэхэр апылъхэу ары зэрилъытэрэр. Мылъкум икъэухъумэн, тыжъхэм якіэн осэ ин зэриіэм, кіашъом телъ пкъыгъо пэпчъ Къасимэ зэрэг

рыгушхорэм авторым дэгъоу ущегъэгъуазэ.

Повестым интригэ шъхьаlэу иlэр заом имэшlо-лыгъэ зы-дихьыгъэ Щэбанэ (Зэбанэ) икlодыкl, ащ икъамэ икъэгъотын ары. Щэбанэ (Зэбанэ) кlодыкlэу фэхъугъэр бэмэ янэрыльэгъугъ, ау а къэбарыр къа-lотэжь зэпытми Къасимэ езэщырэп...

Повестыр заом къытемыгущы!эми, героеу хэтхэм заом хэк!одагъэхэм ягукъэк!ыжьхэр агъэлъап!эх. Заор бэш!агъэу блэк!ыгъэми, героеу хэтхэри ащ хэмылэжьагъэхэми, хъугъэш!агъэхэм зэрарыгущы!эхэрэмк!э зэо чъы!эм игукъэк!ыжь саугъэтэу зэрэзыда!ыгъыр тхыгъэм хэолъагъо.

Повестым Цуекъо Юныс дэгъоу къыщыхегъэщы психологическэу цыфым ыщэчын ылъэкыщтыр, герой шъхьа!эм годзагъэу гум ихъык!ырэ-иш!ык!ырэ философскэ гупшысэ орхэм, ушэтып!э зэфэшъхьафхэм уалъегъэ!эсы. Гукъэк!ыжь жъугъэхэу геройхэм я!эхэмк!э блэк!ыгъэ уахътэм авторым псэ къыпегъэк!эжьы.

Мы произведениехэу зигугъу къэтшlыгъэхэм щыlэныгъэ лъапсэ яl, идейнэгъэ куу апкъырылъ ыкlи лъэпкъ литературэр къагъэбаи.

Цуекъо Юныс ытхыгъэхэр Кавказым имызакъоу, Урысыем инэмык чыпіэхэми, Іэкіыб къэралыгъохэми ащызальашіэх. Авторым итворческэ гьогу шъуамбгъо, гъэшіэгъоны, непи ащ зышъхьамысыжьэу литературэм игъунапкъэхэр щыльегъэкіуатэх. Имэфэкі инкіз тыгу къыддеізу тыфэльаю псауныгъэ пытэ иіэнэу, итворческэ кіуачіэ хэхъо зэпытынэу, джыри бэрэ литературэм ихьасэ щылэжьэнэу.

ГЪУКІЭЛІ Зухра. АРИГИ-м инаучнэ Іофыші.

ЖЖ ЛЪЭГЪО НЭФ

Илъэпкъ фэлэжьэрэ тхэкІошху

Тхыдэжьым зэрэхэтэу, хэтрэ нэбгырэкІи, тхакІо пэпчъкІи анахь мэхьанэ зиІэр, сэ сишІошІыкІэ, тхыльеджэхэм ыкІи зэкІэ цІыфхэм шІу уальэгьуныр ары. Ащ пае агу лъы Іэсырэ Іофш Іэгъэ икъу уиІэн фае. Цуекъо Юныс ар къылэжьыгъэу сэлъытэ.

Юныс зысшіэрэр илъэс 60-м ри», «Къэшъуакіом икъами», къехъужьыгь, ащ къыщегъэжьагьэу тызэрэгьэшъэогьу. Сэ унилиси сыкъикІи тадэжь сыкъэкІогъагъ, ежь Юныс педучилищым истудентэу, тиколхоз ІофышІэ къащагъэхэм ахэтэу тиунэ исыгьэх. Сэ шІэныгьэлэжь сыхъущтми, ежьыр тхэкІо ин хъущтми тІуми тшІэщтыгъэп. Цуекъо къызынэфагъэр. Урысыешхом, СССР-щтыгъэм щызэлъашІэрэ, щагъэшІорэ тхакІо хъугъэ. Ащ шІу зэрилъэгъухэрэр, зэрэбгъэлъэпіэнхэ фаер гущыіэкіэ, акъылкІэ цІыфхэм агуригьэІуагь. Ащ адыгэ хьакІэщ шъыпкъэмэ къарихыгъэх и «Хымэ лыузи», тиным зыкІитхыгъагъэр рома-«Къэзгъэзэжьыгъэ шыужъхэ- нэу «ГъучІ Тыгъужъым итау-

«Унэ плъыжьои». «ЛъышІэжьои». «ГъучІ Тыгъужъым итаурыхъи» верситетым сыристудентэу, Тби- ятемэхэр. Адыгэ лъэпкъым игьогу кІыхьэ зытеуцуагьэм къыщегъэжьагъэу джы къызынэсыгъэм Юныс зэхихыгьэри, ылъэгъугьэри, ышъхьэ риубытагьэри щыгъупшэхэрэп, егъэунэшкІу, щыІэныгъэм щеутхындзы, хъугъэ-шlагьэу бэрэ зэгупшысэрэм цІыф-Юныс зэрэтхэкІошхор бэшІагьэ хэм еплыкІзу фыряІзмкІз зэхедзыжьышь, екіоліэкіэ тэрэз закъоу илъэпкъэгъумэ а пстэумэ афыряІэр къегьотышъ, тхьаціыфхэр, илъэпкъ гъунэнчъэу пэм Іупкіэу регъэкіу. Лъэпкъ шіэн ыкіи озыгъэлъэгъун зыгупшысэр, щыІэныгъэм ифило- лъэкІырэ тхакІоу Цуекъо Юныс софие джащ фэдэу псыхьагьэ мэхъу.

Ары ыкІи Валентин Распу-

рыхъ» урысыбзэкІэ зеджэм: кІыжьын слъэкІырэп Ф. М. До-«Хочется надеяться, что Юнус Чуяко пропел не прощальную песнь своему народу и что этот красивый и мужественный народ, призвав на помощь все огромное богатство своей национальной жизни и своего прошлого, выстоит — как должно стоять и выстоять всем нам вместе »

Джащ фэдэ зэфэхьысыжьуасэ урыс тхэкІошхом Цуекъом ироман ригъэшІыгъэ гупшысэм къыритыгъ. Валентин Распутиныр щыІэныгъэм бэ щызыльэгьугьэ ціыфышхоштыгь, джырэ Урысыем ианахь тхэкІошхохэм ащыщыгъ, етІани Юныс ироманэу урысыбзэкІэ зэрадзэкіыгъэм пае игушіо къышіудэкІуае. Адыгэ лъэпкъыр озыгъэар фэраз. Цуекъом ироман урысыбзэкІэ изэдзэкІакІоу Гарий Немченкэм «тхьауегъэпсэур» фегьэшъуашэ.

Мыщ дэжьым сыгу къэмы-

стоевскэм итхыгъэхэм дунаим тет тхылъеджэхэр апэрэу урысые литературэм нэІуасэ зэрафишІыгъагъэхэр. Достоевскэм ироманхэм яфэмэ-бжьымэ Юныс итхыгъэхэми зыгорэущтэу ахэолъагьо, гум къагъэкІых. Цуекъо Юныс къыгьэльагьохэрэр, къытхыхэу-къыриІотыкІыхэрэр непэ къепщэрэ жьыбгьэм зыдихьынхэу щытэп, ахэр лъэпкъым зэриехэу сыдрэ лъэхъани къэнэжьых, классическэ шапхъэ яІ. Гупшысэ шъхьа э Юныс иапэрэ повестэу «Хымэ лыузым» пхырыкІырэр лъэпкъым угу фэмыгъоу, ул фэмыузэу ущыІэныр зэрэнэпэнчъагъэр ары. ТхакІом игумэкІ анахьэу зыфэгъэхьыгъэр я 60 — 70-рэ илъэсхэм псэущтыгьэ ныбжыкІэхэр щы-Іэныгъэм зэрэхэуцохэрэр ары, адыгэ чылагъом а лъэхъаным щы ак із дэльыгьэр, ціыф зэфыщытыкІэхэр шъыпкъэм пэблагьэу къытегьэльэгьух. Мыщ ыуж Цуекъо Юныс «Унэ плъыжь»

зыфиюорэ трилогиеу романищэу зэхэтыр етхы: «Унэ плъыжь», «Лакъом итамыгь», «ЛъышІэжь». Роман пэпчъ хъугъэ-шІэгъэ пычыгьо инхэу къэралыгьом щырекіокіыгъэхэр къащыгъэлъэгъуагъ. Геройхэу хэтхэмкІэ зэкіэ адыгэ лъэпкъым ышэчыгъэу, кІэхэкІыгъэр, ушэтыпІэ чыпіэ къинмэ къызэрарыкіыжыштэр кънтегьэльэгьух. ЯцІыфыгъи ашхыжьыгъэп, ялІыгъи чlанагъэп. зэрэцlыф зафэхэv кІодыкІае лъэпкъым инахьыбэр хъугъэ. Юныс ипроизведение пэпчъ тарихъ лъэпсэ уцугъэ иІ, ащ тхакІом итворчествэ кІуачІэ зынэсырэр къеушыхьаты, итхыгъэхэр тхылъеджэхэм агу рехьых. Цуекъо Юныс илэжьыгьэ ифэшъошэ уасэ къэралыгъоми, ти Адыгэ Республики щафашІы, щытхъуцІэ инхэри, шІухьафтын лъапІэхэри къырапэсыгьэх. Илъэс 75-рэ зэрэхъурэм пае сыфэлъаю сшюигъу цІыфхэм шІу алъэгьоу, илъэпкъ гъэхъагъэхэм ахахъоу, псауныгъэ иІэу щыІэнэу.

ГЪЫШ Нухь. Филологие шіэныгъэхэмкіэ доктор.

Гум хихыгъэ лъагъу

Цуекьо Юныс иапэрэ произведениемэ къащыублагъзу, тхылъеджэхэм, литературэм хэшІыкІ фызиІзу ар зэхэзыфыхэрэми, анаІэ тетэу къахьы. Непэ ащ итворчествэ зэхэубытагъэу зэ хышхом фэдэу ухэсыхьагъэми къыхэсык Іыжьыгъуае фэдэу, гъуни нэзи зимыІэ мэз гъэкІыгъэшхоу, узыфэе чъыгыри хэбгъотэщтэу къыпщэхъу.

лъэныкъуабэу итыгъуаси инезафэбгъазэмэ, я XIX-рэ лъэшІэгъу къиным, адыгэ лъэпкъыр ипхъыхьэ-итэкъу зышІыгъэ Кавказ заом ухищэжьыщт. ИкІыетшп qуалешеІл еq-XX в еал ми, ащи лъэпкъ щы ак ю идахи икъини къызэлъиубытэу уапашъхьэ къыригъэуцощт. Краснодар хыІэрышІэу адыгэ къуаджэхэр чІэзыхьагьэм икъэбар изакъоми, егъашІэми пщыгъупшэщтэп. «ГъучІ Тыгъужъым итаурыхъ» романым изакъоми а пстэур нэрылъэгъу къыпфишІыщт.

А пстэуми япхыгъэн фае зэлъашІэрэ тхэкІо инхэм, шІэныскаяр, М. Къуныжъыр, Къ. Пэрэныкъор, М. ХьакІуашъэр, Ф. ХъуакІор, нэмыкІхэри. Ахэм ауж Ю. Цуекъом зыгорэ къе-ІолІэжьыгъуае фэдэу къыпщэхъу. Ау хышхоу, мэзышхоу тІуагъэми, ащ итворчествэ ухэгъощыхьанэу щытэп. Сыда піомэ ар лъэпкъым щыіэныгъэ гъогушхоу къыкјугъэр гукІи, шъхьэкІи зэхыозгъашІэх, гъуазэ пфэхъухэу тхакІом итамыгъэхэр тыдэкІи уапэкІэ къекІых. Зы бгъумкІэ, адыгэгъэцІыфыгьэр, лІыхъужъыгьэр, намысыр, гукІэгъур, яшъхьафитны-

Лъэпкъ щы ак Іэр Іужьоу, рэр, нэмык Іырэ лъэпкъ нэшэнабэр сурэт гъэшІэгъон шІыпи къызэлъиубытыхэу щызэ- гъэхэу ренэу пкъэоу къыпкіэхэлъ. БлэкІыгъэ лъэхъанхэми тых. Адрэ лъэныкъомкІэ, а зигугъу къэтшІыгъэ гъучІ тыгъужъэу зэкІэ зыІузылъашъорэми бэрэ уюкіэ.

Арэу щытми, Юныс итхыгьэ жъугъэхэм яджэрэ пэпчъ шъхьафэу, ежь ыгукІэ къахихыгъэу, зы произведение е заулэ орэхъу, къэуцупІэ горэхэр иІэх. Ащ фэдэу сэ гупшысэкІэ сызэкІиубытэу, сизэхашІэ къэзы-повестэу «КъэшъуакІом икъам». Ащ ыпэкІи ыужкІи ытхыгьэхэу «Хымэ лыуз», «Къэзгъэзэжьырэ ижъырэ шыухэр», «Іэлъынэр Іапэм пызырэп, е Зы шІулъэгъу гъэлэжь зэфэшъхьафхэм Юныс итхыд», «Шэфлъагъу», «Унэ итхыгъэхэм бэрэ зызыкlафа- плъыжь», зигугъу къэтшlыгъэ гъазэрэр. Ахэм ащыщых В. Рас- «ГъучІ Тыгъужъым итаурыхъ», путиныр, Г. Немченкэр, Е. Са- «Тыгъэр лъагэу къыдэкlоягъ», ловыр, К. ЩашІэр, Е. Шибин- «Щэмыохъу», «ЛъышІэжь» зыфиlохэрэм, нэмыкіхэми къадэ- дэтхэм заор зыпэкізкіыгьэхэри хьэгьэ рассказхэр, романхэр, повестьхэр, статьяхэр, эссе зэфэшъхьафхэр бэ мэхъух. Мыдрэ «КъэшъуакІом икъамэ» къызыхиутыгъэм илъэс 30-м ехъу гъэ, якъоджэ дзэкІолІзу СэтешІэжьыгъэми, бэрэ ащ къыфэсэгъэзэжьы.

Эпическэ шъуашэ щыплъэнэу ащ фэдизэу повестым хъугъэ-шІагъэ хэтэп, къэІотэныр лъыуи ыукІыгъ. А лъэбэкъур нахьыбэрэмкІэ лирикэ-психологическэ лъэныкъомкІэ къуды- хэщэу джа чІыпІэм иныбджэигъэ. Ар зезыщэрэри хэку му- гъумэ апашъхьэ ышъхьац къэзеим ишІэныгъэлэжь ІофышІэу рабэ щыхъугъ. Заор заухыгъэм Къасим. Бэ зылъэгъугъэ, гу- илъэсибэ тешІэжьыгъэми Зе-

ямузей пае ишъыпкъэу еугьоих. Джыри мары ащ фэдэ угъоекІо купым хэтэу гьогу техьанэу зигъэхьазырзэ, якъуаджэ къыришІыкІи, янэш Азмэт телефонкІэ къыфытеуагъ: унакІэр дишыгьэхэ нэуж дэт унэжъыр екъутэжьышъ, ащ икlашъо телъ пкъыгъомэ ащыщ горэхэм афаемэ къэкІонэу. Ащ Къасимэ тарихъыгоу кlоцlылъыр къызэкІигьэблагь. А унэжъым икІашъо дышъэ коным фэд. НахьыпэкІи ащ къыщигъотыжьыгъэр бэ адыгэ шъошэжъи, тыжьын бгырыпхи, Іэдэ-одэ Іэмэ-псыми. нэмыкІхэри, ахэри ямузей ригъэкІужьыгъэх. Джыри а кlaшъом щылъыхъон фае. Янэш Щэбанэу (Зэбанэ къэшъокІо Іазэщтыгьэу заом ильэхъан игьонэмыс хъугъэм икъамэ ащ телъын фае, ар къымыгъотыжь хъущтэп).

А щагоу унакІэр къызыдэтэджагьэу, унэжъыр зыщакъутэжьрэм гъунэгъуи, Іахьыли, благъи къыщызэрэугьоигъэр бэ, къэбар зэфэшъхьафхэри къыщаlуатэх. Ахэр къоджэ, колхоз, фермэ Іофхэм япхыгъэх, унэгьо къэбарых, ащызэпхыгъэх. ЦІыфэу щагум ахэтых. Ахэм зэу ащыщ Къасимэ янэш Къасымэтыкъо Зезэрэхьи. Фронтым Іутэу, батареем икомандирэу ар зэуафэрыкъо Рэмэзани игъусагъ. Ау ащ къумалыгъэ зэрихьэзэ пыим гохьажьынэу зегъэзэжьым, Зезэрэхьэ шхончымкІэ ежьыркІэ зэрэкъиныгъэр къыгъэ пае апсэ зэремыблэжьхэ- лъытэ чан зиlэ цlыф. Лъэпкъ зэрэхьэ ар щыгъупшэн ылъэ-

тарихъым епхыгъэ пкъыгъохэр кlырэп, зэрэзекlуагъэр зэрэтэрэзыр зэхешІэми, зеумысыжьы. Чэщ къэси ипкlыхьмэ а Рэмэзанэр ахэт.

> А мафэм хъугъэр зэкІэ нэмыкІ ягъунэгъулІзу Чэутари ылъэгъугъ. Мары Іанэм зэдыпэсхэу Зезэрэхьэрэ ежьырырэ зэдэшхэх. АщкІи заор тыгъосэрэ мафэп. Чэутарэ ренэу пэкІэ Іужъур зытыригъэтын фае, ышъхьагъырэ ІупшІэу пыищэм зэхикъутагъэр ыгъэбылъыным пае. Ащи изакъоп, лым, нэшэбэгум афэдэхэм ар яцэкъэн ылъэкІырэп, шъэжъыемкІэ агуиупкІызэ шъэф цІыкІоу ыжэ регъэкіух. Ащ фэдэ сурэтхэм психологическэ кloчlэ лъэш тхакІом ахелъхьэ.

А къамэу зигугъу къэтшІыгъэу Къасимэ зылъыхъурэми зэо хъишъэ тхьамыкІагьо пылъ. Заом илъэхъан къоджэ полицаеу щытыгъэ Къэзанэкъо Оркъыжъыем ар епхыгь. Зэрэкъумалыгъэм, жъалымагъэу зэрихьагъэхэм апае чІыпІэ чыжьэ горэм ащи, ар хьапсыкІэ агъэпщынагъ, къыухи къэкІожьыгъ. Ау нахьыпэм хьилагъэкІэ зэрэщыІагъэм фэдэу мылъкуи щымыкІэу, жэшІожъэу къуаджэм дэс. А мафэу унэжъыр зыщакъутэжьыгьэми Къаймэтыкъомэ якъэлапчъэ пчъагъэрэ къыІулъэдагъ Іоф горэхэр иІэхэ фэдэу. Ау игъэпсыкІэхэр зышІэрэ цІыфхэм ар благъэу зэрагъэкІуалІэрэп. Аущтэу ящагуи зыщыдэхьагьэ горэми Азмэти ар фыкlaey къыфыгъ. Ау заом къызыдихьыгъэ тхьамык агъохэр анахьэу угу къэзыгъэкІыжьхэрэр Къасимэ хьамыкІэгьо кІодыкІ. Ар зылъэхэмкІэ ари тхакІом къытлъегъэ Іэсыжьы. Зэфэхьысыжь гупшысэ шъхьа!эу повестым хэлъыри ащ епхыгъ. Щэбанэ ихьа-

дэгъуи а полицай Оркъыжъыем епхыгь. А заом итхьамык агьоу къуаджэр илъэсныкъорэ зыхэтыгъэм илъэхъан Оркъыжъые ышнахьыкІэ къыримыгъащэмэ мыхъунэу уцугъэ. ИІумэт фашистмэ адыгэ нысэщэ джэгури аригъэлъэгъуным лъэшэу фэягъ. Къуаджэм дэт чъыгэежъхэм адэжь цІыфхэр къырифыліагъэх, пхъэнтіэкіу щыхьэм исэу фашист офицерыри, ащ икІыбдэт нэмыц дзэкІолІхэри шъхьафэу алъэгъух. Джэгум хэлэжьэнэу фае къоджэдэсхэм ахэтэп. Ежь Оркъыжъые пчэгум къихьагъэшъ, къэшъокІэ тэрэзи ымышіэу мэупіапіэшъ ит.

Ар фэмылъэгьоу, адыгэ джэгум, къашъохэм анапэ зэрэтырихырэр фэмыщыІэу Къаимэтыкъомэ якіэлэ нахьыкіэу къэшъоным фэіэзэ Щэбанэ ятэжъ икъамэ голъэу пчэгум къихьагъ. Ащ икъэшъуакІэ дэхагьэу, кІуачІзу хэлъыр нэмыц офицерым зэхимышІэн ылъэкІыгъэп. Къамэр ыlупэ дэлъэу лъэпэчlасэ ыпашъхьэ къыщешІэ зэхъум, щынэгъо ин горэ къышъхьарыхьагъэv. ыпсэ джыдэдэм Ivaxышт фэдэу, а къашъом ыкІуачІэ зэхишІагь. ТхакІом зэрэхигьэунэфыкІэу, «Хьадэгъум пэшІуечъи, псэхэхэу къыжэхахьэрэм кІэрахъор тыриунэкlагъ». А фашистым егъашІи къыгурыІоныеп къашъор

Джы мары Къасимэ унэжъ кlашъом къытыригъотэжьыгъэ къамэр уасэ зимыІэ пкъыгъоу, цІыфмэ яегъэшІэрэ нэплъэгъу итынэу къэлэ музеим ещэжьы. Повестыри шъхьафэу, хэхыгъэу блэкІыгьэ зэошхом фэгъэхьыгьэп, Цуекъо Юныс итворчествэ зэрэпсаоуи ащкіэ къипіотыкіын плъэкІыщтэп. Ау мы илъэсэу тызхэтым — ТекІоныгъэшхом и Мафэ илъэс 70-рэ зыщыхъугъугъэ Къасимэ игукъэкІыжь- гъэм ар къыхэбгъэщымэ лые

> МАМЫЙ Руслъан. Филологие шіэныгъэхэмкіэ доктор.

Адыгэ Республикэм и Закон

2014-рэ илъэсымкіэ Адыгэ Республикэм иреспубликэ бюджет зэрагъэцэкіагъэм ехьыліагъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгьо Совет — Хасэм 2015-рэ ильэсым мэкъуогъум и 24-м ыштагъ

А 1-рэ статьяр. 2014-рэ илъэсымкіэ Адыгэ Республикэм иреспубликэ бюджет зэрагъэцэк агъэм ехьыліэгьэ отчетыр ухэсыгьэным фэгьэхьыгь

2014-рэ илъэсымкІэ Адыгэ Республикэм иреспубликэ бюджетэу сомэ мин 13512477.1-рэ хахъоу, сомэ мин 14158835.7-рэ хъарджэу зиlагъэр, хахъом нахьи сомэ мин 646358.6-кІэ нахьыбэу хъарджхэр зышІыгьэр зэрагьэцэкІагьэм ехьылІэгьэ отчетыр ухэсыгъэнэу:

1) Урысые Федерацием ибюджетхэм яхахъохэр классификацие зэрашІырэ кодхэмкІэ Адыгэ Республикэм иреспубликэ бюджет ихахъохэр гуадзэу N 1-м диштэу;

2) федэ лъэпкъхэм якодхэмкіэ, къэралыгьо гьэюрышІэным епхыгъэ Іофтхьабзэхэу Адыгэ Республикэм иреспубликэ бюджет ихахъохэм ахалъытэхэрэр классификацие зэрашІырэ кодхэмкІэ Адыгэ

Республикэм иреспубликэ бюджет ихахъохэр гуадзэу N 2-м диштэу;

3) Адыгэ Республикэм иреспубликэ бюджет ихахъохэм яведомственнэ гъэпсыкІэкІэ Адыгэ Республикэм иреспубликэ бюджет ихахъохэр гуадзэу N 3-м диштэу;

4) Урысые Федерацием ибюджетхэм яхахъохэр разделхэмкіэ ыкіи подразделхэмкіэ классификацие шІыгъэхэу Адыгэ Республикэм иреспубликэ бюджет ихахъохэр гуадзэу N 4-м диштэу;

5) Урысые Федерацием ибюджетхэр зыфыщыкІэрэ мылъкур къызэрэрагъэкъужьырэ къэкlyапlэхэр классификацие зэрашІырэ кодхэмкІэ Адыгэ Республикэм иреспубликэ бюджет мылъкоу зыфыщыкІэрэр къызыхэкІыщт къэкІуапІэхэр гуадзэу N 5-м

6) къэралыгьо пэщэныгьэ зезыхьэрэ секторым

ыгъэцэкІэрэ Іофтхьабзэхэу бюджетхэр къизыгъэкъужьырэ къэкlуапlэхэм ахалъытэхэрэр зыхэхьэрэ купхэмкіэ, статьяхэмкіэ, бюджетхэр зыщыкіэрэ мылъкур къизыгъэкъужьырэ къэкІопІэ лъэпкъхэмкІэ классификацие зэрашІырэ кодхэмкІэ Адыгэ Республикэм иреспубликэ бюджет мылъкоу зыфыщык эрэр къизыгъэкъужьырэ къэкlуапlэхэр гуадзэу N 6-м диштэу.

Я 2-рэ статьяр. Мы Законым кіуачіэ иіэ зыхъурэр

Официальну къызыхаутырэ мафэм щегьэжьагьэу мы Законым кіуачіэ иіэ мэхъу.

> Адыгэ Республикэм и Ліышъхьэу ТХЬАКІУЩЫНЭ Аслъан

къ. Мыекъуапэ, бэдзэогъум и 2, 2015-рэ илъэс N 419

Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкІэ и Гупчэ комиссие иунашъу

Красногвардейскэ районым иучасткэ хэдзэкіо комиссиехэу NN 60 — 62-м ярезерв хагъэхьаштхэм апае предложениехэр угъоигъэнхэм ехьыліагъ

Муниципальнэ образованиеу «Белосельскэ къоджэ псэупІэм» ипащэ ихэдзын ипІалъэм къыпэу 2015рэ илъэсым Іоныгъом и 13-м зэрэщы эщтым епхыгъэу, Федеральнэ законэу «Урысые Федерацием игражданхэр хэдзынхэмрэ референдумымрэ ахэлэжьэнхэмкІэ фитыныгъэу яІэхэм япхыгъэ гарантие шъхьаlэхэм яхьылlагъ» зыфиlорэм ия 22-рэ, ия 27-рэ статьяхэм, участкэ комиссиехэм ярезерв зэрэзэхащэрэ, участкэ комиссиехэм кlэу ахагъэхьащтхэр участкэ комиссиехэм ярезерв къазэрахахырэ ШІыкізу Урысые Федерацием хэдзынхэмкіз

и Гупчэ комиссие 2012-рэ илъэсым тыгъэгъазэм ниехэр угъоигъэнхэм яхьылІэгъэ къэбарымрэ реси 5-м ышІыгъэ унашъоу N 152/1137-6-р зытетымкІэ аухэсыгъэм ия 12-рэ, ия 14-рэ пунктхэм адиштэу Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкІэ и Гупчэ комиссие унашъо ышіыгъ:

- 1. Красногвардейскэ районым иучасткэ хэдзэкІо комиссиехэу NN 60 — 62-м ярезерв хагъэхьащтхэм апае предложениехэр угъоигъэнхэу.
- 2. Мы унашъомрэ Красногвардейскэ районым иучасткэ хэдзэкІо комиссиехэу NN 60 — 62-м ярезерв хагъэхьащт кандидатурэхэмкІэ предложе-

публикэ гъэзетхэу «Советскэ Адыгеимрэ» «Адыгэ макъэмрэ» къащыхэутыгъэнэу.

Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкіэ и Гупчэ комиссие и Тхьаматэу Н. А. СЭМЭГУ

Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкіэ и Гупчэ комиссие исекретарэу Ф. З. ХЬАЦІАЦІ

къ. Мыекъуапэ, бэдзэогъум и 23-рэ, 2015-рэ илъэс N 76/302-6

Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкІэ и Гупчэ комиссие къеты

Красногвардейскэ районым иучасткэ хэдзэкlo комиссиехэу NN 60 — 62-м ярезерв хагъэхьащтхэм апае предложениехэр угьоигъэнхэм ехьыліагъ

Муниципальнэ образованиеу «Белосельскэ къоджэ псэупІэм» ипащэ ихэдзын ипІалъэм къыпэу 2015рэ илъэсым Іоныгъом и 13-м зэрэщы эщтым епхыгъэу, Федеральнэ законэу «Урысые Федерацием игражданхэр хэдзынхэмрэ референдумымрэ ахэлэжьэнхэмкІэ фитыныгъэу яІэхэм япхыгъэ гарантие шъхьа-Іэхэм яхьылІагъ» зыфиІорэм ия 22-рэ, ия 27-рэ статьяхэм, участкэ комиссиехэм ярезерв зэрэзэхащэрэ, участкэ комиссиехэм кІэу ахагъэхьащтхэр участкэ комиссиехэм ахэтхэр ярезерв къазэрахахырэ Шіыкізу Урысые Федерацием хэдзынхэмкІэ и Гупчэ комиссие 2012-рэ илъэсым тыгъэгъазэм и 5-м ышІыгъэ унашъоу N 152/1137-6-р зытетымкІэ аухэсыгьэм ия 12-рэ, ия 14-рэ пунктхэм адиштэу Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкІэ и Гупчэ комиссие макъэ къегъэју хэдзэкіо участкэхэу NN 60 — 62-м яучасткэ комиссиехэм ярезерв хагъэхьащтхэм апае предложениехэр зэраугъоихэрэмкІэ.

Красногвардейскэ районым ичІыпІэ хэдзэкІо комиссие мы къэбарыр къызыхаутырэм щегъэжьагъэу 2015-рэ илъэсым шышъхьэІум и 12-м нэс документхэр ыштэщтых.

Участкэ хэдзэкІо комиссиехэм ярезерв хагъэхьащтхэмкІэ шапхъэу щыІэхэр

Участкэ хэдзэкІо комиссиехэм ярезерв хагъахьэхэрэп Федеральнэ законэу «Урысые Федерацием игражданхэр хэдзынхэмрэ референдумымрэ ахэлэжьэнхэмкІэ фитыныгъэу яІэхэм япхыгъэ гарантие шъхьаlэхэм яхьылlагъ» зыфиlорэм ия 29-рэ статья иа 1-рэ пункт (подпунктхэу «ж-р», «з»-р, «и-р», «к-р», «л-р» ахэмытхэу) щыгъэнэфэгъэ шапхъэхэм адимыштэхэрэр, ахэм анэмыкІзу участкэ хэдзэкІо комиссиехэм ярезерв хагъэхьанхэм пае ищыкІэгъэ документхэр къызыфырамыхьылІэгъэ кандидатурэхэр.

Участкэ хэдзэкІо комиссиехэм ярезерв хагъэхьащтхэр къэзыгъэлъэгъонэу фитыныгъэ зиІэхэм документэу къырахьылІэн

Политическэ партиехэм, ахэм яшьольыр

къутамэхэм, янэмык І структурнэ подразделениехэм апае

1. Политическэ партием иполномочнэ орган е политическэ партием ишъолъыр къутамэ, инэмык структурнэ подразделение иунашъоу хэдзэкІо комиссиехэм ярезерв хагъэхьащтхэмкІэ предложениехэр къахэлъхьэгъэнхэм яхьылІагьэу политическэ партием иустав диштэу зэхэгьэуцагьэр.

2. Кандидатурэм ехьылІэгъэ предложениер политическэ партием ишъолъыр къутамэ е инэмыкІ подразделение къахилъхьэу, политическэ партием иустав ащ фэдэ амал къыщыдэмылъытагъэ зыхъукіэ, - политическэ партием иорганэу политическэ партием ишъолъыр къутамэ, инэмык структурнэ подразделение хэдзэкІо комиссием ирезерв хагъэхьащт кандидатурэхэм яхьыл эгьэ предложениехэр къахэлъхьэгъэнхэмкІэ полномочиехэр афэзыгъэзэнэ фитыныгъэ зиІэм иунашъоу зигугъу къэтшІыгъэ полномочиехэр зэрафигъэзагъэм ехьыл агъэу уставым диштэу зэхэгъэуцуагъэр.

Нэмык Іобщественнэ объединениехэм апае

- 1. Общественнэ объединением иустав икопиеу нотариусым къыгъэшъыпкъэжьыгъэр е общественнэ объединением иорганэу ащкІэ полномочие зиІэр къызытетхэжьыгъэр.
- 2. Общественнэ объединением иполномочнэ орган иунашъоу хэдзэкІо комиссиехэм ахагъэхьащт кандидатурэхэм яхьылІэгъэ предложениехэр къахэлъхьэгьэнхэм фэгьэхьыгьэу уставым къызэрэщыдэлъытагьэм тетэу зэхэгьэуцуагьэр е общественнэ объединением ишъолъыр къутамэ, инэмык структурнэ подразделение иорганзу общественнэ объединением иустав диштэу общественнэ объединением ыціэкіэ ащ фэдэ унашъо зыштэнэу фитыныгъэ зи вм мы ІофыгъомкІэ ыштэгъэ унашъор.
- 3. Кандидатурэхэм яхьылІэгъэ предложениер общественнэ объединением ишъолъыр къутамэ, инэмык структурнэ подразделение къахилъхьэу, я 2-рэ пунктым зигугъу къышІырэ Іофыгъор общественнэ объединением иустав щызэшІомыхыгьэ зыхъукІэ, — общественнэ объединением иорганэу общественнэ объединением иустав диштэу хэдзэкІо

комиссиехэм ахагъэхьащт кандидатурэхэм яхьылІэгъэ предложениехэр къахэлъхьэгьэнхэмкІэ полномочиехэр афэзыгъэзэнэу фитыныгъэ зиІэм иунашъоу ащ фэдэ полномочиехэр зэраритырэм ехьыл агъэр ык и ащ фэдэ полномочиехэр зыфагъэзэгъэ органым иунашъоу хэдзэкІо комиссием хагъэхьащтхэмкІэ предложениехэр къазэрахилъхьэхэрэм ехьыл агъэр.

ХэдзэкІо комиссиехэм ахагъэхьащт кандидатурэхэмкІэ предложениехэр къахэзылъхьанэу фитыныгъэ зиІэ нэмыкІхэм апае

1. Муниципальнэ образованием иліыкіо орган

Муниципальнэ образованием иліыкіо орган иунашъоу участкэ комиссием ирезерв хагъэхьащт кандидатурэр къызэригъэлъагъорэм ехьыл агъэр.

2. Зыщыпсэухэрэ, Іоф зыщашІэрэ, къулыкъу зыщахьырэ, зыщеджэхэрэ чІыпІэхэмкІэ хэдзакІохэм

Зыщыпсэухэрэ, Іоф зыщашІэрэ, къулыкъу зыахьырэ, зышеджэхэрэ чІыпІэхэмкІэ хэдзакІохэм язэlукіэ ипротоколэу участкэ хэдзэкіо комиссием ирезерв хагъэхьащт кандидатурэр къызэрагъэлъэгъуагъэм ехьыліагъэр (зэіукіэм хэлэжьэгъэ хэдзакІохэм ясписки игъусэу).

Кандидатурэхэр къэзыгъэлъэгъонэу фитыныгъэ зиІэхэм джащ фэдэу къырахьылІэнхэ фае:

- 1. Урысые Федерацием игражданинэу участкэ хэдзэкІо комиссием ирезерв хагъахьэ зышІоигъом ипаспорт икопие;
- 2. Гъэсэныгьэу иІэр къэзыгъэшъыпкъэжьырэ документым икопие;
- 3. Трудовой книжкэм икопие е Іоф зыщишІэрэ чІыпІэ шъхьаІэм къыщыратыгьэ справкэу Іоф зыщишерэ е къулыкъу зыщихьырэ чыпер къызыщыгъэшъыпкъэжьыгъэр;
 - 4. СурэтитІу 3х4 яинагьэу;
- 5. Урысые Федерацием игражданин участкэ хэдзэкІо комиссием решающэ голосым ифитыныгъэ иІзу хэтынэу, участкэ комиссиехэм ярезерв хагъэхьанэу къызэрезэгъырэ тхыгъэр.

• ИСКУССТВЭМ ИЦІЫФХЭР

ЩыІэныгъэм фэусэ

Композитор цІэрыІоу, Урысыем, Адыгеим, Пшызэ культурэмкІэ язаслуженнэ ІофышІэу, Адыгэ Республикэм и Парламент и Щытхъу тхылъ къызыфагъэшъошагьэу, Хьалъэкъуае ицІыф гъэшІуагьэу КІыргь Юрэ ыныбжь непэ илъэс 75-рэ мэхъу.

ЦІыфым имурадхэр къыдэхъун--ныажешидые дехламан шеф мех хэ фае. КІыргъ Юрэ итворчествэ утегущыІэныр нахь ІэшІэх къэзышІырэр искусствэм ыбзэкІэ усэн, иорэдхэм тамэ аритын зэрилъэкІырэр ары.

Егъэжьэгъур

Къиным ыпсыхьагъэмэ КІыргъ урэ ащыш. Шыныгьэ гьогу къытегущы1эзэ, тхьаусыхэрэп, зыгорэхэр къыубыхэзэ затыриІэтыкІырэп. Орэдыр псэм фигъадэзэ, шыкіэшіухэм зэральыхъурэр къыІотэныр шІогъэшІэгьон.

1941-рэ илъэсым Хэгьэгу зэошхор къызежьэм, ятэ дзэм къулыкъушІэ кІуагъэ. Къыгъэзэжьынэу, исабыитІу атеплъэжьынэу ащ инасып къыхьыгъэп. ИцІыкІугьом къыщегьэжьагьэу Юрэ орэдыр икІэсагъ. Илъэс 15-м итэу чырбыщышІ заводым Іоф щишІи, соми 150-рэ къыгъэхъагъ, янэ сомэ 200 къыфыхигъахъуи, апэрэ пщынэр ыщэфыгъ. Гурыт еджапІэм, дзэ къулыкъум ауж ишІэныгъэхэм ахигъэхъуагъ. Тэхъутэмыкъое районым культурэмкІэ и Унэ Іоф щишІэзэ, игухэлъхэр къыдэхъугъэхэу елъытэ.

тхылъыр къыдигъэкІыгъ. Мэхъош Руслъанрэ КІыргъ Юрэрэ зэдаусыгъэхэу Тэхъутэмыкъое районымрэ Адыгэкъалэрэ ягимнхэр ащ къызэрэщыхаутыгъэхэм композиторыр егъэгушхо. Оркестрэм пае ыусыгьэ мэкъамэхэри тхылъым къыдэхьагъэх.

Иорэдхэр бэгъашІэх

— КІыргь Юрэ иорэдхэм тамэ къысатыгъ, къејуатэ Урысыем, Аб-

хъазым язаслуженнэ артисткэу, Адыгеим инароднэ артисткэу Нэхэе Тэмарэ. — Бэрэтэрэ Хьамидэ игущыІэхэм атехыгьэ орэдэу «Бжыхьэ шІулъэгъур» ары искусствэм нахь сыхэзыщагъэр. Ю. КІыргым иорэдэу «Гъунэгъу кlалэр» лъэшэу сыгу рихьэу илъэсыбэрэ къэсіуагъ.

– КІыргъ Юрэ ыусыгъэмэ анахьэу къахэбгъэщырэр къытаІоба?

- «Ситхьаркъо фыжьыр» классикэм хэхьэгьэ Іофшіагьэмэ ахэсэлъытэ. ГущыІэхэр Бэрэтэрэ Хьамидэ иех. Юрэ иорэдхэм гъэшіэ кіыхьэ яі. Гущыіэхэмкіэ икъоу къызэјухыгъэ мыхъугъэ гупшысэр орэдым хэлъ мэкъамэхэм къырагъэкъужьы.

– КъызэрэпІорэмкІэ, КІыргь Юрэ уитворчествэ къыгъэбаигъ.

— Ары. Композиторхэу Тхьа-Июбилей ехъулІэу ятІонэрэ бысым Умар, Натхъо Джанхъот,

Гъонэжьыкъо Аскэр, КІыргъ Юрэ, ЛІыхэсэ Мухьдинэ афэдэу усэн зылъэкІыщтэу хэта тиІэр? Сэ ащ сегьэгумэкІы. СызыгьэгушІорэр зыцІэ къесІуагъэхэм яорэдхэм къафагъэзэжьзэ, икІэрыкІэу сценэм къызэрэтырахьажьыхэрэр ары. ГъэшІэ кІыхьэ зиІэр щыІэныгъэм хэкІуакІэрэп.

Зэкъошныгъэр егъэпытэ

Мэхъош Руслъанэ, ЛІышэ Руслъанэ, нэмыкІхэм яусэхэм атехыгъэ зэкъош орэдхэр Ю. КІыргъым икъэлэмыпэ къыпыкІыгьэх. Художественнэ купхэм ахэтхэм апае ыусыгьэхэр еджапіэхэм, къуаджэхэм ащэіух. Краснодар краир тигъунэгъу, лъэпкъыбэ щэпсэу. Къош Абхъазыр къытпэчыжьэп. Гъунэгъухэм ящыІэкІэ-псэукІэ, тизэфыщытыкІэхэм яхьылІэгьэ орэдхэр жъы хъущтхэп.

Адыгэ къуаджэхэу агъэкощыгъэхэм, Хьалъэкъуае, Щынджые, фэшъхьафхэм афиусыгъэхэм екloліэкіэ хэхыгьэ къафигьотыгь. Ціыфыр зыгьэгумэкІырэр, зыгьэгугьэрэр иорэдхэм къыраІотыкІы.

Композиторыр щынэрэп, сэмэркъэу зыхэлъ кІэнэкІэлъэ орэдхэр иныбжьык Іэгьум зэриусыщтыгъэхэр искусствэм иветеранхэм къаІотэжьы. Орэдыр щыІэныгъэм хэгъэщагъэу цІыфмэ зэраштэрэр ащ иІофшіагьэ хэольагьо.

Имэфэкі ехъуліэу

— Орэд зыусырэр, творчествэм пылъыр кІэм лъыхъун фае. БлэкІыгъэр зыщигъэгъупшэ хъущтэп. Тарихъыр, фольклорыр ышІэнхэр ипшъэрылъэу сэлъытэ, — elo КІыргъ Юрэ.

– Уигухэлъ благъэхэр къытаІоба?

— СиІофшІэгъухэм сафэраз. Орэдхэр зэрэсыусыхэрэм, сиорэдхэр къызэраюхэрэм сищыІэныгъэ лъагъэкІуатэ. Журналистэу Къэзэнэ Юсыф гупшысэ куу хэлъэу матхэ, орэдхэр зэдэтэусых. Къатмэс Руслъан рэхьат къыситырэп, ымакъэ телъытагъэу сыфэусэнэу къысэлъэІу. Сигухэлъ благъэхэри, чыжьэхэри орэдым есэпхых.

— Юбилей пчыхьэзэхахьэ уиІэщтба?

— Чъэпыогъум и 23-м фестиваль сфызэхащэщт, искусствэр зикІасэхэр къесэгъэблагъэх.

— Уимедальхэм, щытхьуцІэхэм ахэбгъэхьонэу, орэдыкІэхэр уусынхэу, уиконцерт Мыекъуапи дэгъоу щыкІонэу пфэтэІо. Тхьэм бэгъашІэ уешІ.

Тхьауегъэпсэу. Сурэтым итыр: КІыргъ Юр.

Зэхэзыщагъэр ыкІи къыдэзыгъэкІырэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкъ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

> Редакциер зыдэщыІэр: 385000,

къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр: приемнэр:

52-16-79, редактор шъхьаІэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44,

редактор гуадзэрпшъэдэкІыжь зыхьырэ секретарыр: 52-16-77.

E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьаты-

гъэр: Урысые Федерацием хэутын ІофхэмкІэ, телерадиокъэтынхэмкІэ ыкІи зэлъы-ІэсыкІэ амалхэмкІэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ -ы е пи на гичи на гич шІапІ, зэраушыхьатыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

OAO-y «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

> ЗэкІэмкІи пчъагъэр 3250 Индексхэр 52161 52162

Зак. 805

Хэутыным узщыкІэтхэнэу щыт уахътэр Сыхьатыр 18.00 ЗыщыкІэтхэгъэхэ уахътэр Сыхьатыр 18.00

Редактор шъхьаІэм ипшъэрылъхэр зыгъэцакІэрэр редактор шъхьаІэм иапэрэ гуадзэу

МэшлІэкъо Саид

Редактор шъхьаІэм игуадзэр – пшъэдэкІыжь зыхьырэ секретарыр Хъурмэ Хъусен

• ФУТБОЛ. РЕСПУБЛИКЭМ ИЗЭНЭКЪОКЪУ

Апэрэ къекіокіыгъом ыуж

Адыгэ Республикэм футболымкіэ изэнэкъокъу хэлэжьэрэ командэхэм апэрэ къекокыгъор аухыгъ. Зэгъэпшэнхэм къызэрагъэлъагъорэмкіэ, финалныкъом хэфэщтхэр джыри къэшіэгъуае.

КупитІоу гощыгъэхэу командэхэр апэрэ чІыпІэхэм афэбанэх.

«КъокІыпІэр»

- 1. «Кощхьабл» Кощхьэблэ район — 12
- 2. «Урожай» Тульский 9 «Нарт» Шэуджэн район
- 4. «Еджэркъуай» Еджэркъуай
- 5. «Джаджэ» Джэджэ район — 0.

«Къохьапіэр»

- 1. «Кавказ» Улап 7
- «Адыгэкъал» Адыгэкъал
- 3. «Пэнэжьыкъуай» Теуцожь район — 3

4. «Тэхъутэмыкъуай» Тэхъутэмыкъое район — 1.

Купэу «КъокІыпІэм» щешІэхэрэ «Кощхьаблэр», «Урожаир», «Нартыр» финалныкъом хэфэнхэ алъэкІыщт. «КъохьапІэм» къыхэкІыщтхэр нахь къэшІэгьуай. «Тэхъутэмыкъуаер» ауж къенэми, ешІэгьоу и эщтхэм янахьыбэр Тэхъутэмыкъуае щыкІощтых, командэм ятІонэрэ къекІокІыгъом дэгъоу зыфегъэхьазыры. «Кавказыр» чемпион хъунэу имурад. «Адыгэкъалэрэ» «Пэнэжьыкъуаерэ» финалныкъом хэфэнхэм яшъыпкъэу пылъых.

ТекІоныгъэр къыдэзыхыщтыр

къэшІэгъуае ащ футбол ешІэгъухэр къегъэдахэх. Республикэм футболымкІэ ифедерацие ипащэхэм къызэрэтаlуагъэу, ешlэгъухэр зезыщэщтхэ судьяхэр зэlукlэгъухэм афэхьазырых. Анахьэу тызыгъэгушІорэр къоджэ спортым зыкъиІэтынымкІэ, кІалэхэм япсауныгъэ агъэпытэ-

нымкІэ зэнэкъокъум имэхьанэ зэрэхахъорэр ары. «Спортыр наркоманием пэшlуекlo» зыфиlорэ Іофыгьом футбол командэхэр хэлажьэх, физкультурэм хэщагъэхэм япчъагъэ нахьыбэ зэрэхъущтым пылъых.

ЯтІонэрэ къекІокІыгьор шышъхьэІум и 8-м аублэщт.

ЕМТІЫЛЪ Нурбый. НэкІубгъор зыгъэхьазырыгъэр